

บทที่ 3

การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของไทพำเกในรัฐอัสสัม

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีประชากรมองโกลอยด์และชนหลายเชื้อชาติหลากหลายอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก รัฐอัสสัมถือเป็นศูนย์รวมเชื้อชาติขนาดใหญ่เนื่องจากรัฐอัสสัมเป็นศูนย์รวมเส้นทางการอพยพที่ยิ่งใหญ่ของมวลมนุษยชาติ การเคลื่อนย้ายอพยพของหลากหลายเผ่าพันธุ์ได้ไหลบ่าเข้ามาสู่อัสสัมในช่วงเวลาและเส้นทางที่แตกต่างกันไป โดยมีแม่น้ำพรหมบุตรเป็นเส้นทางสายหลักให้เผ่าชนต่าง ๆ ได้ใช้ข้ามผ่านมาสู่ดินแดนอันอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณธัญญาหาร ทำให้สังคมและวัฒนธรรมจากแผ่นดินตนเองได้ไหลเข้ามาสู่ประเทศไทยและอัสสัมอย่างต่อเนื่อง

รัฐอัสสัมนับว่ามีบทบาทสำคัญต่อประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ไทเป็นอย่างมาก เพราะเป็นเขตแดนระหว่างวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์กับวัฒนธรรมอินเดีย ผู้ที่มีความเข้มแข็งมากกว่าก็จะเป็นใหญ่ โดยในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 12 กลุ่มชาติพันธุ์ไท ได้เริ่มอพยพเข้ามายังอัสสัมในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ ในรัฐอัสสัมนี้ ไทอาหมได้สร้างอาณาจักรที่เข้มแข็งและยิ่งใหญ่ยาวนานเกือบ 600 ปี แม้ว่าไทอาหมในวันนี้ไม่ได้ยิ่งใหญ่เช่นในอดีตแล้ว แต่เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่โยงใยกับชาติพันธุ์ทั้งในรัฐอัสสัมและภายนอกประเทศนั้นยังเป็นสิ่งที่อยู่ในความทรงจำ และถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นในเหล่าไททั้งอัสสัมและไทนอกประเทศไทย

มนุษยชาติไม่มีตั้งแต่ในเมืองกะแซ (มณีปุระ) ติดต่อมัยยะประเทศ (อินเดีย) ไปจนกระทั่งถึงในเมืองจีน แถบมณฑลกลวงสี และตั้งแต่กรุงนครอมรรัตนโกสินทร์ ไปจนกระทั่งถึงหัวเมืองจีนในประเทศสุนหน่า (ยูนนาน) (กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, 2526, หน้า 1)

แม้อาณาบริเวณของเผ่าไทนั้นกว้างขวาง แต่ผู้ที่ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในประเทศจีนหรือกลุ่มที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย กลุ่มไทในรัฐฉาน กลุ่มไทอีกหลายกลุ่มที่อยู่ตอนเหนือของกรุงฮานอยประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และไทยในประเทศไทยยังคงพูดจากรู้เรื่องด้วยภาษาเดียวกันตลอดจนมีวัฒนธรรมประเพณีที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าคนในดินแดนดังกล่าวนี้เป็นคนเชื้อชาติเดียวกัน คือเป็นชาวมองโกลเผ่าใดหรือไท แต่อยู่กระจัดกระจายในแนวกว้างตั้งแต่ตอนใต้ของจีนมาถึงตอนเหนือของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (บุญยงค์ เกศเทศ, 2551, หน้า 15-16) ได้แก่ ลาว เวียดนาม ไทย กระทั่งไปจนถึงภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย แถบรัฐอัสสัมและอรุณาจัลประเทศ ชาวไทที่อาศัยอยู่ในประเทศต่าง ๆ เหล่านี้สามารถจัดกลุ่มอยู่ในกลุ่มชาวไทใหญ่ ด้วยมีภาษาและวัฒนธรรมใกล้เคียงกันเป็นอย่างมาก

จากการสำรวจชนชาติไทของดอกเตอร์ วิลเลียม คลิฟตัน คีออคด์ ในพ.ศ. 2429-2461

พบว่า ชนชาติไทที่มีหนังสือและนับถือศาสนาพุทธมีความเกี่ยวพันกันอย่างแนบแน่นยิ่งกว่าพวกไทที่ไม่มีหนังสือหรือที่ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ ดินแดนอันเป็นถิ่นของพวกไทที่นับถือพุทธศาสนานั้น ประมาณอย่างใกล้ชิดสุดมี 4 เขต* (เดออดด์, วิลเลียม คลิฟตัน, 2520, หน้า 105)

จากการสำรวจยังพบอีกว่าชาวไททั้งในประเทศพม่า อินเดีย จีน และไทยที่นับถือศาสนาพุทธ จะมีอักษรเพื่อบันทึกเรื่องราวทางพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นคัมภีร์พุทธศาสนา ชาดก นิทาน ฯลฯ เรามักเรียกอักษรเหล่านี้ว่าอักษรไทใหญ่ แต่ชาวไทใหญ่มีชื่อเรียกอักษรของตนเองแตกต่างออกไป คือ หากเป็นอักษรไทใหญ่ที่ใช้ในเขตจังหวัดได้คง เป้าชาน หลินซาง และซือเหมา จะเรียกว่า “ตัวถ่วงอก” หรือ “ลิกถ่วงอก” ด้วยรูปร่างของตัวอักษรที่เขียนด้วยก้านผักกูดหรือฟูกันจีนมีลักษณะยาวและสูง ในขณะที่หากเป็นอักษรไทใหญ่ที่ใช้ในพม่าจะเรียกว่า “ตัวมน” หรือ “ตัวไทปอง” ด้วยมีรูปร่างกลมเช่นอักษรพม่า อักษรไทใหญ่จะมีรูปร่างต่างกัน ไปอีก กลายเป็นอักษรไทอาหม อักษรไทพ่าเก และอักษรไทคำตี้ เป็นต้น แต่ลักษณะพื้นฐานส่วนใหญ่จะเหมือนกันคือ มีจำนวนพยัญชนะและสระใกล้เคียงกันและไม่มีเครื่องหมายวรรณยุกต์มาแต่เดิม อาจมีการเพิ่มเติมรูปพยัญชนะและวรรณยุกต์ภายหลัง พยัญชนะส่วนใหญ่มีเพียง 16-19 รูป และรูปวรรณยุกต์ 4-5 รูป (สมพงษ์ วิทวัสศักดิ์พันธุ์, 2544, หน้า 6)

ในคริสต์ศตวรรษที่ 12 ไทอาหมเป็นไทกลุ่มแรกที่ได้อพยพข้ามเทือกเขาปาดไตติดกับชายแดนประเทศเข้ามายังอัสสัมและตั้งถิ่นฐานที่บริเวณลุ่มแม่น้ำพรหมบุตร และได้สร้างอาณาจักรอาหมขึ้นมีเจ้าเสือก่าฟ้าเป็นปฐมกษัตริย์ นับแต่ พ.ศ. 1773 ถึง พ.ศ. 2369 อาณาจักรไทอาหมมีเจ้าฟ้าปกครอง 38 พระองค์ และสิ้นสุดอาณาจักรอาหมเมื่ออังกฤษเข้ามาปกครองอินเดีย (เรณู วิชาศิลป์, 2539)

ไทอาหมตอนได้ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอัสสัมพร้อมกับไทอาหมและได้แยกไปตั้งถิ่นฐานกันเองจารึกทางประวัติศาสตร์ของไทอาหมตอนกล่าวถึงไทอาหมตอนว่าได้อาศัยอยู่ฝั่งแม่น้ำพรหมบุตรเช่นเดียวกับไทอาหม และในนิทานไทอาหมตอนกล่าวว่าพวกเขาเป็นเครือเดียวกับไทอาหม เมืองของไทอาหมตอนนั้นอยู่ตอนบนของแม่น้ำสาละวินในประเทศพม่า และอยู่ในการปกครองของเมืองกองช่วงเวลาที่ย้ายถิ่นฐานของไทอาหมตอนนั้นสันนิษฐานว่าได้ย้ายเข้ามาอัสสัมก่อนไทคำตี้

ไทคำตี้ได้ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอัสสัมประมาณ พ.ศ. 2293-2393 แรกเริ่มนั้นชาวไทคำตี้

* 1. ทิศตะวันออก ตั้งแต่ลุ่มแม่น้ำโขงและแม่น้ำแดงในประเทศญาน
2. ทิศใต้ ไปจนถึงอำเภอไทย
3. ทิศตะวันตก เข้าไปในแดนพม่าและมณฑลอัสสัมในอินเดีย
4. ทิศเหนือ ตั้งแต่ตอนเหนือของจีนและจากแม่น้ำสาละวินในพม่าไปจนถึงลุ่มน้ำโขงและแม่น้ำแดง

อาศัยอยู่ที่เมืองคำดีหลวง หรือเมืองปู่เต้า บริเวณใกล้แม่น้ำอิระวดีในตอนเหนือของประเทศพม่า ชาวไทคำดีสืบเชื้อสายมาจากไทใหญ่ในรัฐฉานสมัยการปกครองของอาณาจักรพมำ เมื่อสิ้นอาณาจักรพมำแล้วชาวไทคำดีก็ได้ใช้เส้นทางข้ามเขาปัดโกเข้าไปยังอัสสัมเช่นเดียวกับชาวไทอาหม ปัจจุบันชาวไทคำดีอาศัยกระจายทั่วไปในรัฐอรุณาจัลประเทศ และบางส่วนในรัฐอัสสัม

พ.ศ. 2318 ชาวไทพม่าได้ย้ายถิ่นฐานมายังอัสสัมและได้ใช้เส้นทางข้ามปัดโกเช่นเดียวกัน เมื่อแรกตั้งถิ่นฐานนั้นชาวไทพม่าได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ด้วยกันกับชาวไทคำดี แล้วจึงอพยพหาที่อยู่ใหม่

ไทคำยัง อาศัยอยู่ที่ดิซังปานิ ชาวอัสสัมบางกลุ่มเรียกไทคำยังว่า ไทโนรา ได้ข้ามเขาปัดโกเมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 ในอาหมโบราณจิกกล่าวถึงไทคำยังว่า เมื่อเจ้าเสือก่าฟ้ามาอัสสัม ชาวไทคำยังอาศัยอยู่ใกล้เขาปัดโก มีเขตปกครองของตนเองชื่อเมืองคำยัง

ไทตรง เดิมอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศพม่าบริเวณใกล้แม่น้ำตรง หรือ ไตรง และได้ย้ายถิ่นฐานมายังอัสสัมกลางพุทธศตวรรษที่ 20 จากการชักชวนของไทคำยังที่ย้ายมาก่อนแล้ว ไทตรงได้ข้ามเทือกเขาปัดโกเช่นเดียวกับไทกลุ่มอื่น

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของรัฐอัสสัม

คำว่า อัสสัม น่าจะเป็นคำที่ในคัมภีร์ของพราหมณ์แปลงออกมาจากคำภาษาพื้นเมืองว่า “ปคาร์ซุหติก” แปลว่าดินแดนที่มีภูเขาสูงใหญ่อยู่เป็นจำนวนมาก ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางลัทธิศาสนาขึ้น มีการหันมาบูชาเจ้าแม่กามาขยา* จึงได้เปลี่ยนชื่อแคว้นนี้มาเป็น กามรูป เมื่อราว พ.ศ. 700-พ.ศ. 1000 ชื่อกามรูปนี้เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากเพราะใช้มานานและใช้มาจนถึงสมัยที่เสือก่าฟ้าแห่งอาณาจักรไทอาหมผู้นำทัพไทมาจากเมืองเมฆาหลวงบุกเข้ายึดครองกามรูป ชีกตะวันออกและชีกใต้แม่น้ำพรหมบุตร ได้แล้วตั้งอาณาจักรไทที่เมืองอานาขันเมื่อ พ.ศ. 1770-1800 นับแต่นั้นเป็นต้นมาแคว้นกามรูปก็เคาะลงร่นไปทางเหนือ และในที่สุดก็ถูกอาณาจักรไทครอบครองไว้ได้ทั้งหมด ปัจจุบันกามรูปได้ลดฐานะจากที่เคยเป็นชื่อรัฐอัสสัมเหลือเป็นเพียงชื่อมณฑลหนึ่งของอัสสัมอยู่เหนือแม่น้ำพรหมบุตร (Gait, 1906 อ้างถึงใน จิตร ภูมิศักดิ์, 2535, หน้า 111-112)

ชื่ออัสสัมเป็นชื่อที่เกิดขึ้นหลังจากชาวไทมาเข้าไปตั้งรกรากแล้ว เป็นชื่อที่ชาวพื้นเมือง

* การบูชาเจ้าแม่กามาขยา เป็นการบูชาอวัยวะสืบพันธุ์หญิง แยกอวัยวะ เรียกว่า ลัทธิคักคิ ลัทธินี้ได้แพร่หลายไปทั่วอินเดีย โดยถือว่าผู้ชายจะมีอภินิหารได้ต้องมีผู้หญิงเป็นแม่แรง ถ้าพึ่งผู้ชายฝ่ายเดียวทำอะไรไม่ได้ ซึ่งตามตำนานแล้วยกให้เมียของพระศิวะหรือพระวิษณุเป็นผู้ค้นคว้าหาว่าเป็น ศักติ หรือเรียวแรงของสามี

ใช้เรียกคนไทและเมืองไทที่นั่น คนไทที่เข้าไปยึดครองตามรูปก็ยังคงเรียกตัวเองว่าไทและเรียกอาณาจักรไทที่เสือก้าฟ้าเริ่มวางรากฐานนั้นว่า เมืองถ้วนสวนคำ ซึ่งหมายถึงเมืองแห่งความไพบลูย์ และสวนทองคำ (ถ้วน คือครบถ้วนบริบูรณ์) รวมถึงในตำนานไททางรัฐฉาน เช่น พงสาวดาร เมืองเมาก็เรียกอาณาจักรไทอัสสัมว่า เวสาตีโหลง (เวสาตีหลวง) มิได้เรียกว่าอัสสัมโดยคำที่ชาวพื้นเมืองเรียกคนไทว่าอัสสัม นั้น ในภายหลังได้เพี้ยนมาเป็น อาหม หรืออาโหม เพราะชาวพื้นเมืองที่นั่นออกเสียงตัว ส ไม่ถนัดนักจะต้องใช้ ห แทน ชาวไทที่นั่นเมื่อถูกเรียกชื่อ อาโหม นานเข้าภายหลังจึงเรียกตนเองว่า ไทอาหม ชื่อรัฐในทางการเมืองจึงเป็นอัสสัม และชื่อคนไทในรัฐจึงเป็นอาโหม หรืออาหมกลายเป็นสองคำไป ซึ่งคำว่าอัสสัมนั้นมาจากภาษาสันสกฤตว่า อสม แปลว่า ไม่มีเสมอสอง ไม่มีใครเทียม (จิตร ภูมิศักดิ์, 2535, หน้า 112-113)

สารนาถ (สังข์ พันธโนทัย) (2555, หน้า 108-109) ได้อธิบายถึง ที่มาของคำอัสสัมไว้ว่า เนื่องด้วยบรรพบุรุษของเราถือตัวว่าเป็น ไท (ไทย) ซึ่งคำว่า ไท นี้ความหมายไพศาลนัก หมายถึง ฟ้า หมายถึง อิสระเสรี หมายถึงความยิ่งใหญ่ และหมายถึงทุกอย่างที่ประเสริฐ ฉะนั้นเมื่อบรรพบุรุษของเราเข้าครองเมืองถ้วนสวนคำแล้วก็ต้องคำนึงถึงว่าทำอย่างไรจึงจะให้พวกมนุษย์ที่อยู่ในปกครอง ตลอดจนมนุษย์ที่อยู่ในแถบใกล้เคียงรู้จักความหมายของไทอย่างถ่องแท้ เวลานั้นภาษาและวัฒนธรรมของชาวอริยะกำลังเฟื่องฟูอยู่ในดินแดนแถบนี้ บรรพบุรุษของเราจึงต้องคิดค้นว่ามีคำใดที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ไท บ้าง ก็พบคำว่า อสม เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงมาก ยิ่งกว่านั้นยังใกล้เคียงกับคำว่า ซาม อันเป็นคำไทแปลว่า ทำให้แพ้ เมื่อใส่ อ ลงไปข้างหน้า ความหมายก็เป็น ไม่แพ้หรือผู้ชนะ ด้วยเหตุนี้บรรพบุรุษไทจึงให้คนพื้นเมืองเดิมเรียกคนไทว่า อสม ต่อมาตัว ส ค่อย ๆ เลื่อนเป็น ห จึงกลายเป็น อหม และโดยหลักวิวัฒนาการของภาษา อะ เป็น อา ได้ง่าย อหม จึงกลายเป็น อาหม อสม กลายเป็น อาสม จากนั้นก็กลายเป็น อาสั แล้วจึงกลายมาเป็นอัสสัมในที่สุด ชื่อประเทศจึงกลายเป็น อัสสัม ชื่อคนไทที่ครองประเทศก็มาเป็น อาหม แคว้นอัสสัมที่มีอยู่ ถือเป็นอนุสาวรีย์อันไม่มีวันตายของบรรพบุรุษไทเลือดเนื้อเดียวกับเราทั้งหลาย ไทได้เข้าครอบครองแผ่นดินนี้และได้ต่อสู้ป้องกันเอกราชของตนไว้ด้วยความเสียสละอย่างใหญ่หลวงเป็นเวลาหลายร้อยปี เลือดไทได้ทาแผ่นดินผืนนี้ด้วยความกล้าหาญชาญชัย ถึงแม้ในที่สุดจะต้องสิ้นอำนาจวาสนาไป แต่ก็ได้ฝากฝังไม่ลายมือไว้ให้เป็นที่ครั่นคร้ามแก่ชนทั้งหลายเป็นอย่างมาก

อัสสัม เป็นชื่อเรียก รัฐอัสสัมทั้งหมด และ อาหม-อาโหม เป็นเพียงชื่อเรียกคนไทซึ่งยังเหลืออยู่เป็นชนชาติส่วนน้อยพวกหนึ่งของรัฐอัสสัมเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีรูปคำที่พัฒนาไปเป็นคำสันสกฤตว่า ศุยาม (ชยาม) ซึ่งใช้เป็นชื่อโคตรวงศ์ของชาวไทอาหมจำนวนหนึ่งที่อยู่ ณ รัฐนั้น นอกเหนือไปจากนั้นอีกยังมีคำ ซาม และ ซาม (Sam) ซึ่งยังใช้อยู่ในภาษาของชาวอัสสัมใช้เรียกคนไทหรือฉานโดยทั่วไปที่มีเชื้อชาวอาหมโดยเฉพาะอีกด้วย นั่นคือ มี 4 รูปคำ และ 4 ความหมาย

แตกต่างกัน (จิตร ภูมิศักดิ์, 2535, หน้า 119)

กรมพระนารายณ์ประจักษ์วงศ์ (2526, หน้า 61-81) ได้กล่าวถึงเมืองอัสสัมไว้ว่า ในสมัยที่กษัตริย์ของเมืองมา เจ้าขุนเสือก่านฟ้ามีอำนาจมากได้ร่วมกับพระอนุชาคือเจ้าหลวงสามฟ้าขยายอาณาเขตดินแดนลงมาทางใต้ และใน พ.ศ. 1763 เจ้าสามหลวงฟ้าได้เป็นเจ้าฟ้าผ่านเมืองกองพระองค์ทรงอุทธานิหารมากได้กรีธาทัพไปชิงชัยในหัวเมืองต่าง ๆ ทุกเมืองยอมพ่ายแพ้และขึ้นต่ออาณาจักรมาหลวง ในครั้งที่ไปตีเมืองเวสาลีหลวงหรืออัสสัมตอนบน พระองค์ชิงชัยได้หัวเมืองใหญ่น้อย เจ้าเมืองเวสาลียอมสวามิภักดิ์ส่งบรรณาการเป็นเงินทองและแพรรณให้ทุก 3-4 ปี ต่อครั้ง ตามกาลจักรที่เจ้าสามหลวงฟ้าชิงชัยเมืองอัสสัมนั้น ต่อมาอีก 4 หรือ 5 ศก ได้แต่งตั้งเจ้าเสือก่านฟ้า เป็นเจ้าฟ้าองค์แรกในราชอาณาจักรที่ชิงชัยได้ใหม่ ในพงศาวดารเมืองมาหลวงและหัวเมืองประเทศราชในราชอาณาจักรมาหลวงและเมืองกองนั้น เป็นเหตุการณ์สำคัญของเมืองอัสสัมด้วยทำให้เกิดนามอะฮอม อาหม ซึ่งชาวอัสสัมสมมุติเรียกพวกไทใหญ่ที่ไปอยู่ปกครองตนในเมืองอัสสัม เป็นเหตุแปลกปรากฏขึ้นในพงศาวดารของชาติอัสสัมด้วยพวกไทใหญ่นั้นบุกรุกเข้าไปเหยียบย่ำเมืองอัสสัมเป็นครั้งแรก แม้แต่ต่อนั้นมาพวกอาหมจะสาปสูญไปหรือปนเข้าไปในพลเมืองแขกฮินดูที่ยกมาชิงชัยภายหลังก็ไม่ทำอันตรายอันใดแก่พงศาวดารอันเป็นเหตุสำคัญนั้นในหวตราบเท่าถึงรัชกาลพระเจ้าคอรินด์สิงห์ ปี พ.ศ. 2323 ถึง พ.ศ. 2338

1. รัฐอัสสัมก่อนตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ

1.1 พระราโชบายของพระเจ้าโพเทาพระที่มีต่ออัสสัม

สมัยการปกครองของกษัตริย์พม่าวงศ์อลองพญา พ.ศ. 2324 พระเจ้าปดงมินทร์ หรือพระเจ้าโพเทาพระ หรือสิริสุธรรมราชา ผู้เป็นโอรสของกษัตริย์อลองพญามีพระราโชบายทะเยอทะยานต้องการขยายพระราชอาณาจักร จึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการของบ้านเมืองอื่น เช่นในประเทศอินเดียและพม่า ในขณะนั้นพระราชอาณาจักรเมืองอัสสัมเสียพระราชสิทธิ์ ซึ่งบรรพกษัตริย์เคยทรงอำนาจมาถูกรรณมหาเสนาบดีที่เป็นเจ้าเมืองใหญ่ในอาณาเขตอัสสัม ใช้อำนาจประหนึ่งเป็นเจ้าเอกราชอยู่บ่อย ๆ การถอนราชนาภาพของพระราชนั้น ทำให้พระองค์ฉันทันที่จะได้ฟื้นฟูอำนาจอีกครั้งหนึ่ง

ในพ.ศ. 2336 เจ้าเสือก่านฟ้าเมือง หรือพระเจ้าคอรินด์สิงห์ถูกเนรเทศ จึงยื่นอุทธรณ์ไปยังอังกฤษให้เป็นที่พึ่งช่วยให้ได้ปกครองบ้านเมืองอย่างเดิม ฝ่ายผู้แทนอังกฤษได้ส่งทหารจำนวน 1,100 นาย มาช่วย ทหารกองน้อยนี้มีกำลังมากพอที่จะช่วยพระราชให้ขึ้นทรงราชย์ดังเดิมได้ ครั้นกองทหารอังกฤษถอยไปแล้ว อรรณมหาเสนาธิบดีของพระราชจึงตั้งตนเป็นใหญ่อีกและจับคอรินด์สิงห์ขังจนสิ้นชีพิตักษัย

จนถึงเมื่อเจ้าเสือก่านฟ้า หรือพระเจ้าจันทรกันตสิงห์ ทรงครองราชย์ในเมืองอัสสัม

พ.ศ. 2352 พระองค์ถูกอรรคมหาเสนาบดีของพระองค์ครอบงำราชนาภาพไปเสียหมดทุกประการ จึงทรงร่วมคิดเป็นการลับกับเจ้าเมืองกลางราชอาณาจักร ให้ช่วยกำจัดให้พระองค์พ้นเงื้อมมือจาก อรรคมหาเสนาธิบดีนั้นเสียที แต่การคิดล้างอำนาจนั้นก็จับได้ เจ้าเมืองจึงหนีไปเมืองกัลกัตตา ร้องทุกข์กับรัฐบาลอังกฤษ ในเวลานั้นอังกฤษก็กำลังวุ่นด้วยราชการสำคัญที่จะจัดการภายใน บ้านเมืองอยู่ ทั้งมีแผนยุทธนโยบายจะยกพลข้ามทะเลไปร้าวอยู่ในมือ จึงปฏิเสธไม่ยอมรับช่วย

เมื่อเป็นเช่นนั้นเจ้าเมืองจึงมาขอพึ่งบารมีพระเจ้าโพเทาพระ พระเจ้าโพเทาพระก็ทรง รับเป็นพระราชธุระทันที ตรัสให้แต่งกองทัพสรรพพล 6,000 ยกไปช่วย เสด็จอรรคมหาเสนาธิบดีผู้นั้น ถึงแก่พิราลัยเสียก่อนที่กองทัพพม่าจะไปถึง พระเจ้าจันทรกัณตสิงห์ไม่ต้องพระราชประสงค์ให้ ทหารต่างประเทศเข้ามาช่วยเหลือต่อไปอีกแล้ว จึงพระราชทานของมีค่าเป็นรางวัลเป็นอันมาก แก่กองทัพพม่าให้ยกกลับคืนกรุงอมรปุระ หลังจากนั้นบุตรอรรคมหาเสนาธิบดีที่ถึงพิราลัยแล้วได้ ช้องสุมผู้คนคิดกบฏต่อพระเจ้าจันทรกัณตสิงห์ได้ในนครพระเจ้าจันทรกัณตสิงห์ออกจากราชสมบัติ แล้วตั้งเจ้าฟ้าปรัณทรสิงห์ซึ่งเป็นเชื้อพระราชวงศ์หนึ่งขึ้นเป็นกษัตริย์หุ่นครองราชสมบัติ พระเจ้าจันทรกัณตสิงห์นั้นหนีไปเมืองกุฎาน เมื่อพระเจ้าโพเทาพระทรงทราบจึงตรัสให้กะยอกอง เป็นแม่ทัพยกกองทัพไปที่เมืองอัสสัม จากนั้นแม่ทัพพม่าก็เชิญพระเจ้าจันทรกัณตสิงห์ขึ้น ครองราชสมบัติตามเดิมแล้วเลิกทัพใหญ่กลับกรุงอมรปุระ และได้แบ่งพลทหารให้มหาศีละวะ เป็นนายทัพอยู่กำกับราชการเมืองอัสสัม

ไมตรีระหว่างพระเจ้าจันทรกัณตสิงห์และพม่าก็มีอยู่ต่อกันไปได้อีกไม่นาน ฝ่ายพระเจ้าปรัณทรสิงห์ได้รับการอุดหนุนกำลังอาวุธจากอังกฤษ จึงยกทัพเข้ามาในเมืองอัสสัม เข้าโจมตีทั้งกองทัพพม่าและกองทัพของพระเจ้าจันทรกัณตสิงห์ พระเจ้าปรัณทรสิงห์เป็นฝ่ายชนะ พม่า แต่พ่ายแพ้แก่พระเจ้าจันทรกัณตสิงห์ ฝ่ายอังกฤษไม่ต้องการให้พม่าเข้ามาครอบครองเมือง อัสสัม จึงรับเข้าช่วยพระเจ้าจันทรกัณตสิงห์ ครั้นพ.ศ. 2364 มหาศีละวะแม่ทัพพม่าในเมืองอัสสัม ได้ส่งสาส์นไปถึงผู้แทนอังกฤษห้ามมิให้อังกฤษช่วยเหลือพวกกบฏ เวลานั้นพระเจ้าโพเทาพระ สิ้นชีพิตักษัย แต่พระราโชบายของพระองค์ในเมืองอัสสัมไม่ได้สิ้นสุดลงไปด้วย กษัตริย์พม่า ผู้ขึ้นสืบราชสมบัติสนองพระองค์ยังสืบพระราโชบายนั้นต่อไปอีก (กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, 2550)

1.2 พระเจ้าบาณโคตพญาธิบดีครองอัสสัม

เมื่อสิ้นพระเจ้าโพเทาพระแล้ว สะกายมินทร์ หรือบาณโคตพญาได้เสด็จขึ้นครองราชย์ ต่อ ทรงพระนามภิไธยเฉลิมพระยศอย่างพิเศษตามขัตติยราชประเพณี พระองค์เริ่มรัชสมัยอย่าง เรียบร้อย ทรงยกภาชีอากรบางอย่างพระราชทานราษฎร 3 ศก และในพระราชดำรัสที่ทรงประกาศ ท่ามกลางข้าทูลละอองธุลีพระบาทนั้น พระองค์ทรงปฏิญาณจะครอบครองไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ โดย

ทศพิธราชธรรมประเพณี พระราชทานบำเหน็จแก่ข้าราชการอย่างฟุ่มเฟือย แต่เวลาล่วงไปไม่ทันถึง 2 เดือน ก็ทรงกินเหนงกับพระเจ้าอาสองพระองค์ คือพระเจ้าแปรและเจ้าตองอู ว่าจะคิดกบฏประทุษร้าย ครัสให้พิฆาตเสียพร้อมกันกับขุนนางอีกหลายคน ที่คาดเดาว่าน่าจะรู้เห็นเป็นใจในการทรยศต่อแผ่นดินนั้นด้วย

เมื่อพระเจ้าบาญีคองพญา มีพระราชประสงค์ยกกองทัพไปเมืองอัสสัม พระองค์ได้ทรงเตรียมการอย่างแกล้วกล้าที่จะดำเนินตามราโชบายของพระอัยกาธิราชในเมืองอัสสัม ด้วยพระเจ้าจันทรกันตสิงห์ก็กลับเป็นศัตรูต่อพม่าเสียแล้ว พระองค์จึงทรงแต่งตั้งกองทัพพม่าให้มหาบัณฑิตเป็นแม่ทัพใหญ่ยกหนุนไปช่วยมหาศีละวะ ใน พ.ศ. 2364 เจ้าผู้ครองเมืองอัสสัมอพยพหนีไป ในแดนอังกฤษ เมืองอัสสัมจึงกลายเป็นราชอาณาจักรของพม่า อำนาจใหญ่ที่ปกครองนั้นได้มอบให้แก่มหาศีละวะ คุมทหาร 2,000 คนตั้งมั่นอยู่ ฝ่ายมหาบัณฑิตก็พาทหารที่เหลือกลับยังพม่า ลูกกรกฎาคม พ.ศ. 2365 พม่าได้ถือศฤกษจากแม่ทัพไปยังเมืองกัลกัตตาเรียกร้องให้อังกฤษส่งตัวพระเจ้าจันทรกันตสิงห์ฝ่ายอังกฤษไม่ยอมส่งให้ พม่าจึงบุกกรุกเข้าปลายเขตแดนและย้ายหมู่บ้านบางตำบลในแคว้นปกครองของอังกฤษ (กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, 2550) ต่อมาได้เกิดเหตุการณ์รุกรานดินแดนจากบริษัทอีสต์อินเดียของอังกฤษและมีการตอบโต้กัน ทำให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงต่าง ๆ อีกหลายครั้ง

2. อัสสัมภายใต้การปกครองของจักรวรรดินิยมอังกฤษ

ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2367 การสู้รบได้เริ่มขึ้นในเมืองกะแซ หรือฉิมปุระ เดวิด สก็อต ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่กรมแดนอังกฤษได้เตือนพม่าว่าอังกฤษจะเป็นผู้ป้องกันดินแดนส่วนนั้น แต่พม่าก็ได้ยกกำลังเข้ารุกรานเต็มอัตราศึก ทหารอังกฤษมีกำลังน้อยกว่ามากจนเกือบจะป้องกันตนเองไม่ได้ แต่การสู้รบในระหว่างที่อังกฤษล่าถอยก็รุนแรงพอที่จะทำให้พม่าเลิกต่อสู้ และถอยทัพกลับไปยังฉิมปุระได้ และในเดือนก่อนหน้าการสู้รบนี้มหาบัณฑิตได้เข้าบังคับบัญชากองทัพในแคว้นยะไข่และเริ่มดำเนินการโจมตีเมืองจิตตะกอง ลอร์ดแอมเฮสท์ ข้าหลวงใหญ่รู้ดีว่าพม่าเตรียมจะทำสงคราม ดังนั้นในวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2367 ฟอร์ด วิลเลียมจึงประกาศสงครามต่อพม่า ความจริงมีอยู่ว่าตั้งแต่มหาบัณฑิตเข้าควบคุมมณฑลอัสสัมได้แล้วก็เข้าอำนวยการเคลื่อนไหวตามพรมแดนจากแม่น้ำพรหมบุตรไปจนถึงแม่น้ำนาม ตามแผนการร่วมเพื่อยึดครองเบงกอล การสู้รบระหว่างพม่ากับอังกฤษดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง จนถึงวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2368 มหาบัณฑิตถูกฆ่าตาย กองทัพพม่าก็แตกกระจัดกระจาย การตายของมหาบัณฑิตและอังกฤษเข้ายึดครองเมืองแปรไว้ได้ ก่อให้เกิดความตื่นตกใจถึงขีดสุดที่เมืองอมรปุระ พม่าได้พยายามรวบรวมกำลังกองทัพใหม่อย่างเร่งด่วน ในช่วงปลายฤดูฝน พ.ศ. 2368 ขณะที่พม่าแสวงหาทำสัญญาสงบศึก พม่าพยายามที่จะโจมตีเมืองแปรโดยไม่ให้อังกฤษรู้ตัว แต่กลแตก และเมื่อได้ต่อสู้กันอย่างยาวนานใหญ่อีกพักหนึ่ง

แล้ว กองทัพพม่าก็เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ การต่อสู้ของพม่าก็เป็นอันถูกปราบปรามลง

การเจรจาเพื่อสันติภาพได้เริ่มต้นที่เมืองมาลูน แต่เงื่อนไขในสัญญาสันติภาพของอังกฤษที่ต้องการให้พม่ายกแคว้นยะไข่ ตะนาวศรี อัสสัม และมณีปุระให้แก่อังกฤษพร้อมด้วยการชำระค่าปรับสงครามเป็นเงินรูปี ซึ่งเท่ากับหนึ่งล้านปอนด์นั้น ทำให้คณะกรรมการพม่าไม่อาจตัดสินใจได้ และพยายามทุกวิถีทางที่จะโน้มน้าวอังกฤษให้ลดข้อเรียกร้องลง โดยเฉพาะให้ขีดฆ่ามาตราที่เกี่ยวกับแคว้นยะไข่และค่าปรับสงครามออก แต่อังกฤษไม่ยอมลดหย่อนให้กลับเริ่มออกเดินทัพตรงไปยังนครหลวงใหม่จนกระทั่งถึงเมืองยันทาโบ ซึ่งอยู่ห่างจากนครหลวงแค่เดินทางเพียงสองสามวัน พม่าจึงจำยอมรับเงื่อนไขดังกล่าว

วันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2369 สัญญายันทาโบ* ก็ได้รับสัตยาบัน อังกฤษจึงยุติการรบกวนตามสัญญานี้ นอกจากพม่าจะต้องสูญเสียดินแดนเป็นจำนวนมากและค่าปรับสงครามที่ทำให้พม่าต้องเดือดร้อนอย่างสาหัสเพราะพม่าไม่มีเหรียญกษาปณ์ใช้ และรายได้ส่วนใหญ่ของหลวงก็เกินไปในรูปสินค้าแล้ว ราชสำนักอังวะยังต้องสัญญาว่าจะไม่เข้าแทรกแซงในรัฐต่าง ๆ บนพรมแดนตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียในปกครองของอังกฤษ พม่าต้องยอมให้เจ้าหน้าที่อังกฤษไปประจำที่เมืองอมรปุระ ส่วนพม่าก็จะแต่งตั้งผู้แทนของตนไปประจำที่เมืองกัลกัตตา และได้มีการกำหนดเงื่อนไขไว้ด้วยว่าจะเปิดการเจรจาทันทีเพื่อทำสัญญาอีกฉบับหนึ่งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการค้า ความปราชัยของพม่าในการรบกับอังกฤษส่งผลไปไกล พม่าต้องเสียดินแดนมาก แต่ที่สำคัญกว่านั้นก็คือต้องสูญเสียเกียรติยศของตน อำนาจทางการเมืองการทหารของพม่าซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นที่หวาดหวั่นของประเทศใกล้เคียงต้องสลายตัวลงอย่างสิ้นตัวได้ยาก อังกฤษได้ยึดตะนาวศรีและแคว้นยะไข่ อัสสัม และมณีปุระ ครั้นถึง พ.ศ. 2397 ก็ยึดเมืองหงสาวดีอันอุดมสมบูรณ์จากพม่าได้ และในท้ายที่สุด ในพ.ศ. 2400 อังกฤษก็ทำให้ราชวงศ์อลองพญาสิ้นไปและผนวกดินแดนส่วนที่เหลือในปกครองพม่าทั้งหมด (ฮอลล์, ดี. จี., 2522, หน้า 709-729)

หลังจากอังกฤษยึดครองอัสสัมจากพม่าแล้ว อังกฤษก็ได้แต่งตั้งพระเจ้าปूरันทรสิงห์ ขึ้นมาปกครองอัสสัม ในพ.ศ. 2381 อังกฤษเรียกร้องให้กษัตริย์ไทอาหมส่งบรรณาการเป็นเงิน 50,000 รูปี แต่พระเจ้าปूरันทรสิงห์ไม่สามารถหาเงินมาได้ ทำให้อัสสัมต้องกลายเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิอังกฤษและสูญเสียอำนาจอัครไทอาหมนับแต่นั้นมา (Gogoi, 1996, p. 2)

ในช่วงสมัยอังกฤษปกครองอัสสัม และเข้ายึดราชอาณาจักรไทอาหมใน พ.ศ. 2369 ชาวไทอาหมต่อต้านอังกฤษ ทำให้อังกฤษไม่ใช้คนอาหมในตำแหน่งรัฐบาลที่สำคัญ เนื่องจากอังกฤษ

* สนธิสัญญายันทาโบ (Treaty of Yandabo, 24 February 1826) เป็นสนธิสัญญาระหว่างบริษัทอีสต์อินเดียของอังกฤษกับพม่า เพื่อยุติสงครามระหว่างกัน โดยในสนธิสัญญานี้ ในข้อที่ 2 พม่าต้องยกอัสสัม (Assam) กะฉะ (Cachar) และมณีปุระ (Munnipoor) ให้แก่บริษัทที่เป็นตัวแทนของอังกฤษและไม่เข้าแทรกแซงทั้งทางการเมืองและการค้า

ผนวกอัสสัมเป็นส่วนหนึ่งของอินเดีย พวกชาวอัสสัมที่มีวรรณะสูงใช้โอกาสนี้เข้าดำรงตำแหน่งทางรัฐบาลและการค้า และเกิดการพัฒนารัชาขึ้น อังกฤษนำกรรมกรผู้ใช้แรงงานเข้ามาจากรัฐ Orissa และ Bihar กรรมกรเหล่านี้เป็นชาวฮินดู ชาวไทอาหมจึงยิ่งรู้สึกถูกคุกคามมากขึ้น ในค.ศ. 1893 ชาวไทอาหมจึงจัดตั้งสมาคม All Assam Association เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของชาวไทอาหม และพยายามรวมกับพวกมอญโกลอยด์ด้วยการจัดตั้งพรรค All Peoples' Party ใน ค.ศ. 1941 (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2552 หน้า 63)

3. อัสสัมปัจจุบัน

ในทัศนะของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2552, หน้า 63) เห็นว่าประวัติศาสตร์ของรัฐอัสสัม นั้น เป็นการแข่งขันการมีอำนาจระหว่างคนสองเผ่าหรือสองเชื้อชาติ คือชาวไทอาหมกับชาวอารยัน การแข่งขันนี้มีมาตั้งแต่สมัยราชอาณาจักรอาหม คริสต์ศตวรรษที่ 18-19 สมัยอังกฤษปกครองอัสสัม ค.ศ. 1826-1947 และสมัยอินเดียเป็นเอกราช ค.ศ. 1947-ปัจจุบัน ในยุคสมัยนี้ราชอาณาจักรอาหม ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งของอินเดีย เคยต่อสู้กับราชวงศ์โมกุลอยู่ 150 ปี จากศตวรรษที่ 17 ถึง ศตวรรษที่ 18 โดยไม่พ่ายแพ้ พวกไทอาหมไม่ยอมอยู่กับอินเดียอยากเป็นอิสระเช่นเดียวกับพวกชาวเขา แต่อินเดียไม่ยอม จะเห็นได้ว่าอัสสัมนั้นมีความเป็นไทมากกว่าเป็นอินเดีย การศึกษาอัสสัมต้องการความเข้าใจเรื่องไทศึกษา อังกฤษและอินเดียทำให้เราเข้าใจผิดไปว่าอัสสัมคืออินเดีย ซึ่งที่จริงนั้น ไม่ใช่ อาจจะเป็นการถูกต้องกว่าที่จะศึกษาอัสสัมในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของเอเชียอาคเนย์ หรืออย่างน้อยก็เป็นชายเขตที่ปะทะกันของวัฒนธรรมจากเอเชียอาคเนย์กับวัฒนธรรมอินเดีย

ในทางการเมืองจะเห็นได้ว่า ราชอาณาจักรอาหมต่อต้านการรุกรานจากตะวันตกได้ สำเร็จและเป็นเอกราชถึง 600 ปี โดยไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งของอินเดีย อีกทั้งรัฐอัสสัมก็แตกต่างจากประเทศอินเดียมากในทางภูมิศาสตร์ ลักษณะพื้นที่และภูมิอากาศ ถือเป็นส่วนหนึ่งของเอเชียอาคเนย์มากกว่าชมพูทวีป ประกอบด้วยภูเขา แม่น้ำ ป่า หนอง และบึง รวมทั้งมีฝนตกหนัก ไม่เหมือนกับที่ราบ Hindustan ของอินเดีย ซึ่งแห้งแล้งและเต็มไปด้วยฝุ่น อัสสัมเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ เขียวชอุ่ม มีภูมิอากาศชื้น

และในทางวัฒนธรรม ขบวนการ Arayanization หรือ Sankritization ก็ค่อยเป็นค่อยไป ค่อย ๆ คืบคลานทั้งแง่ภาษาและศาสนา อัสสัมเป็นเขตปลายแดนที่วัฒนธรรมอารยันและศาสนาฮินดูแผ่เข้ามาถึง และมาถึงเฉพาะเขตที่ราบเท่านั้น ในเขตภูเขาพวกชาวเขาก็คงรักษาวัฒนธรรมของพวกเขาไว้ได้ ในเขตที่ราบวัฒนธรรมอารยันครอบงำไปบนวัฒนธรรมไท แต่ก็ไม่สามารถลบล้างวัฒนธรรมไทได้ แก่นในของวัฒนธรรมแห่งรัฐอัสสัมยังเป็นวัฒนธรรมไท โดยเฉพาะรัฐอัสสัมตอนบน เห็นได้จากการเก็บรักษาประวัติศาสตร์และประวัติตระกูลเป็นภาษาไทย การรักษาประเพณีนิยม สังคมอัสสัมเองไม่เหมือนสังคมฮินดูในอินเดีย อย่างน้อยก็ 3 ประการ คือ 1. ไม่มีจันทาล

(Untouchable) และไม่มีระบบวรรณะที่ชัดเจน 2. ไม่มีระบบ Dowry ที่ฝ่ายหญิงต้องมอบเงินจำนวนมากให้ฝ่ายชายในการแต่งงาน และ 3. ไม่มีพิธี Satee คือพิธีที่หญิงที่สามีเสียชีวิตต้องกระโดดเข้ากองไฟตายตามสามี ชาวไทอาหมทำให้ดินแดนอัสสัมมีวัฒนธรรมและระบบสังคมที่เป็นตัวของตัวเองระดับหนึ่งทีเดียว ที่สำคัญที่สุดคนไทอาหมและชาวเขา รู้สึกมีจิตสำนึกว่าเขาเป็นคนไทเป็นชาวเขา ไม่เป็นชาวอัสสัมและไม่เป็นอินเดีย

และจากการที่อัสสัมกลายเป็นส่วนหนึ่งของอินเดีย ก็เกิดจากอังกฤษผนวกอัสสัมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอินเดียเมื่อเกือบสองร้อยปีก่อน และแม้อังกฤษจะให้คนฮินดูขึ้นปกครองอัสสัมแทนไทอาหม แต่วัฒนธรรมฮินดูในอัสสัมก็ต้องยืดหยุ่นลงมา ทั้งปัจจุบันวัฒนธรรมอัสสัมก็ยังไม่ใช่วัฒนธรรมของอินเดียอีกด้วย แต่ประกอบด้วยหลายวัฒนธรรมทั้งของฮินดูและกลุ่มชนชาติต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ โดยมีชนชาติและวัฒนธรรมไทเป็นชนชาติและวัฒนธรรมใหญ่ในกลุ่มเอเชียอาคเนย์ ชนชาติไทเคยมีฐานะปกครองและจนถึงปัจจุบันวัฒนธรรมไทก็ยังเป็นเนื้อในแทรกยาตัวอยู่ในอัสสัม โดยเฉพาะอัสสัมตอนบน (กัญญา ลีลาชัย, 2550, หน้า 26)

การตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาการของไทพ่าเก

1. ไทพ่าเกก่อนเข้าไปตั้งถิ่นฐานในรัฐอัสสัม

เมืองมาถือเป็นเมืองต้นกำเนิดของชาติพันธุ์ไทและเป็นอาณาจักรไทที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งจากบันทึกหลักฐานในจารึกลี้กเครือขุนได้มีการบันทึกไว้ว่า ไทพ่าเกเป็นชาติพันธุ์ไทที่ได้อาศัยอยู่ในมณฑลยูนนานของประเทศจีนมาก่อนจนมาถึง พ.ศ. 1758 ชาวไทพ่าเกได้อพยพไปแถบชายแดนของประเทศพม่าและประเทศจีน แล้วเข้ามาอาศัยอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของเมืองมา ในสมัยที่อยู่ในการปกครองของเจ้าหลวงเสื่อข่านฟ้านั้น เจ้าหลวงเสื่อข่านฟ้าต้องการขยายอำนาจ จึงได้แต่งตั้งให้ เจ้าไทแซ่ว เข้ามาตั้งเมืองขึ้นใหม่ ชื่อว่าเมืองพ่าเก และบริเวณที่ชาวไทพ่าเกอาศัยอยู่นั้นมีแม่น้ำ 3 สาย ไหลผ่าน คือ แม่น้ำตู่รุง แม่น้ำดาลามและแม่น้ำสิหลิบ ชาวไทพ่าเกได้อาศัยอยู่บริเวณหุบเขาโหลกองเกือบ 400 ปี นับตั้งแต่ พ.ศ. 1758 จากนั้นได้ย้ายหนีจากการครอบครองของกษัตริย์พม่าอยู่หลายครั้ง จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2319 ชาวไทพ่าเกได้อพยพเข้ามายังเมืองอัสสัม โดยใช้เส้นทางเดียวกับเจ้าเสื่อคำฟ้ากษัตริย์ของชาวไทอาหม (ลี้กเครือขุน)

ในตำนานเมืองมาถือกับไทใหญ่ บรรจบ พันธุเมธา (2534, หน้า 219-220) ได้พบเพลงกล่อมเด็กของชาวไทพ่าเกในอัสสัมซึ่งมีอยู่บทหนึ่ง มีใจความดังนี้

ไก่อ๊ย น๊อน น๊อน เหม่เมื่อ-อก่าเออ-อก่า
 ก่าเอ๊อต้องป่านเหล่า เหล่าสังเหล่าเฮ็ดเฮ็น
 เฮ็นสังเฮ็นต้อไก่อ๊ ก๊อสัง ก๊อผู้ลุ่น

ดุ้นสังดับดับแค็ก แค็กสังแค็กเม้งเม้า
 เม้าสังเม้าเต็มพ่า พ่าสังพ่าพ่าโหมื่อ-อ
 จังชะหลังเสก้า ไก่เอ๊ย นอน นอน

แปลความว่า ไก่เอ๊ย นอน นอน แม่เจ้าไปไหนเสีย ไปเอาตองรองเหล้า เหล้าอะไรหล้า
 สร้างเรือน เรือนอะไร เรือนชนไก่ ไก่อะไร ไก่ชนนุ่ม นุ่มอะไร นุ่มคักแขก แขกอะไร แขกเมืองเมา
 เมาอะไร เมามากมายเต็มพ่า (เต็มพ่ะ หรือเต็มพ้า หมายถึง มากมายเต็มไปหมด) พ่าอะไร
 พ่าผ่าหัวเจ้า เสียงดังจังชะหลัง ไก่เอ๊ย นอน นอน

ความสำคัญในบทกล่อมเด็กที่เรียกว่า คัมแล้าลูกอ่อน ในภาษาไทยเก่าแบบนี้ก็คือ มีคำว่า
 แขกเมืองเมา แขกก็คือผู้มาหาเมาเยิ้ม การที่ไทพ่าเกมีบทกล่อมกล่าวถึงแขกที่มาจากเมืองมาย่อม
 แสดงว่า แม้จะอยู่ห่างไกลจากเมืองมาไกลเพียงไรก็ยังมีการติดต่อไปมาหาสู่กัน การที่เขานำมาร้อง
 เป็นเพลงแม้จะเป็นเพลงกล่อมเด็กก็เพื่อให้ยังอยู่ในความทรงจำ เช่นเดียวกับที่เขาเล่าว่า แขกเมือง
 ไกลคนแรกที่มาถึงหมู่บ้านของชาวพ่าเกได้ คือชาวโหลกง คนที่สองคือแขกจากเมืองไทย เขาได้
 แต่งเพลงไว้เป็นที่ระลึกถึงชาวโหลกงนั้นกับผู้สาวไทยแลนด์ และอาจจะมีเพลงอื่นอีกบ้าง ด้วยว่า
 ได้มีแขกจากเมืองไทยไปเยี่ยมเขาอีกหลายครั้งหลายหนด้วยกัน

ชื่อเมืองเมานั้นมีกล่าวถึงในตำนานไทใหญ่ แม้ในตำนานของชาวไทพ่าเกในฮัสสัม
 ก็มีแต่ละตำนานก็กล่าวต่างกันไป ช่วงเวลาที่ต่างกัน เมืองมาเรียกแต่ดั้งเดิมว่า เม้งโหลงหมอกขาว
 โกจ่าปี หรือเมืองเข้าโอิน (ชาวไทพ่าเกเรียก เม้งเข้าขาวเม้าโหลง) ชื่อโกจ่าปีก็มีปรากฏในตำนานไท
 ใหญ่ ดังกล่าวถึงสิ่งเจ้หมอกขาวเม้าโหลงเฮกจ้อเม้งก้อจ่าปี คือเมืองใหญ่หมอกขาวมาหลวงเรียกชื่อ
 เมืองโกสัมพี และได้มีเรื่องราวเล่าถึงนางอัครมเหลสีขุนหอคำก้อจ่าปี ชื่อนางเกศินี เมื่อวันที่มาอน
 ผิงแดดบนภู (เตียง) อยู่กลางนอกชานแล้วห่มผ้าคัดดีป่า (ผ้ากำมะหยี่) มินกถึหลังกา (นกหัสติลิงค์)
 ซึ่งเป็นนกใหญ่บินผ่านมาและเห็นเข้า คิดว่าเป็นก้อนเนื้อจึงบินโฉบลงมาเอาตัวพาไปถึงป่า
 หิมพานต์หมายจะกินเสีย แต่นางไล่ลงไปนกเห็นเป็นคนไม่ใช่ก้อนเนื้อก็บินหนีไป นางเกศินีที่
 กำลังทรงครรภ์แก่ก็ได้ หนีหน้าขุนจ้ายอ่อน (คือคลอดลูกเป็นชาย) ญาติที่อยู่แถบนั้นได้ยินเสียงเด็ก
 ร้องจึงมาช่วยสองขาแม่ลูก (สองขา คือสองคน) และตั้งชื่อเด็กน้อยว่า ขุนแสงอู๋ตั้ง

ต่อมาเมื่อขุนแสงอู๋ตั้งเติบโตใหญ่ได้สิบสี่ปี มีขุนสิกข่า (เขาหมายถึงคือพระอินทร์) เอาตั้ง
 (คือพิน) มาประทานให้ เป็นตั้งพิเศษ เมื่อคิดพินนี้แล้วบรรดาช่างไม่ว่าอยู่ที่ไหนจะต้องมาชุมนุมกัน
 ที่ขุนแสงอู๋ตั้งนี้ จนกระทั่งได้เป็นเพื่อนเกลอกันและอยู่มาวันหนึ่งขุนแสงอู๋ตั้งก็ได้เรียกช่างในป่า
 พากันไปยังเมืองก้อจ่าปี เมื่อไปถึงที่นั่นพอดีกับขุนหอคำผู้บิดาเข้าโสนหมากฮากคำ (เข้าสวนหมาก
 รากทอง หมายถึง ตาย) ผู้คนคงจะกลัวเกรงจึงเชิญขึ้นเป็นขุนหอคำสืบต่อไป ต่อมาขุนแสงอู๋ตั้งได้
 ไปปรับตัวมารดาเข้าอยู่ในบ้านในเมือง และด้วยเหตุที่เมื่อครั้งนางเกศินีถูกนกโฉบเอาตัวไปนั้นให้

รู้สึกปวดหัวเวียนหัวอย่างที่เรียกโหมเมา (หัวเมา) จึงได้เรียกชื่อเมืองนี้ว่า เมืองเมา และภายหลังมีคนมาเรียก ก่อจำปีเมืองเมา (โกสัมพี)

นอกจากนี้ยังมีตำนานเมืองเมาฉบับของไทพ่อกกล่าวถึงเมืองเมาว่า เมื่อโลกสร้างขึ้น บริบูรณ์ด้วยสัตว์และผู้คนแต่ไม่มีเจ้าปกครอง ทำให้เกิดความยุ่งเหยิง คนแข็งแรงข่มเหงคนอ่อนแอ ไม่มีความเป็นธรรมอยู่เลย ผู้คนจึงอยู่ได้ไม่นานจนถึงแก่เฒ่า ย่าแสงฟ้าผู้เรืองปัญญาอดสงสารผู้คนเหล่านั้นไม่ได้ จึงพร้อมด้วยเฒ่าหลาวแซ่ เฒ่านิปปิง เฒ่าหมากสำน กับเฒ่ามาทาง กับคนอื่น ๆ อีกพากันไปเฝ้าแสงหลอน (พระอินทร์) ขอรุณาทนลูกหลานให้ลงมาเฝ้าเจ้า (มาเป็นเจ้า) ปกครอง และแสงหลอนได้ประทานอ้ายขุนลู้ หังขุนไล่ สองพี่น้อง ไต่บันไดจากเมืองสวรรค์ลงมายังเมืองฮิเมืองฮำ เพื่อปกครองและอบรมจริยธรรมแก่คนเมืองเตอ-อพ่า (ใต้ฟ้า) หรือคนเมืองกลาง คือคนในโลกนี้ และถือเมืองทั้งสองเป็นศูนย์กลางแห่งอาณาจักร

ในตำนานยังปรากฏอีกด้วยว่าแสงหลอนประทานไก่อฟ้าแสงฟ้าหงอนแสงมาให้ตัวหนึ่ง เพื่อจะใช้กระดูกไก่ในการทำนาอนาคต เมื่อฆ่าแล้วให้อ้ายขุนลู้ ผู้พี่กินหัวเพื่อเป็นผู้ปกครองอาณาจักรทั้งหมด ส่วนหังขุนไล่ ผู้น้อง (ชาวพม่าเกมิธรรมนิยมเรียกลูกหญิงชายตามลำดับการเกิด อ้ายหรืออ้าย เป็นลูกผู้ชายคนแรก คนที่สองเรียกหัง คนที่สามเรียก สาม พอเห็นคำนำหน้าชื่อเหล่านี้ก็รู้ได้ว่าเป็นลูกคนที่เท่าใด) ให้กินปีกเพราะจะต้องช่วยพี่ชายปกครองอาณาจักร คอนั้นยกให้อ้ายขุนลู้ (ผู้บัญชาการสูงสุด) เพราะจะต้องเฝ้าดูแลบ้านเมือง ขุนฝ่ายขวาให้กินตับ เพราะจะต้องเกี่ยวข้องกับปัญหาสำคัญ ๆ ของบ้านเมือง ขุนฝ่ายซ้ายให้กินกระเพาะ เพราะจะต้องเกี่ยวข้องกับปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ ส่วนดินนั้น เจ้าผู้เฒ่า คือคนใช้สอยได้กิน เพราะจะต้องสื้อข้าว ได้ยินเรื่องราวอะไรจะต้องรายงานให้เจ้าฟ้าทราบ เนื้อไก่ให้ผู้คนที่พึงบุญบารมีเจ้าฟ้าแบ่งกันกิน แล้วแสงหลอนทรงสั่งสอนให้ปกครองอาณาจักรอย่างรอบคอบ ไม่หย่อนไม่ดิ่งเกินไป อย่าโลภมาก อย่าเห็นแก่ตัว อย่าฉุนเฉียวโกรธง่าย บ้านเมืองจะไม่เป็นสุข ประชาชนจะเกลียดชังแล้วก็จะเดือดร้อน ความสำคัญที่สุดที่สั่งคือ ต้องสอนผู้คนให้รู้จักทำนาในฤดูฝน และในที่ลุ่ม แนะนำให้ปลูกพืชผลต่าง ๆ ถ้าปลูกหลายสิ่งหลายอย่างไม่เป็นผล ผู้คนจะอดอยาก

เมื่อขุนลู้ขุนไล่ไต่บันไดเหล็กลงจากสวรรค์มายังเมืองเตอ-อพ่า (เมืองใต้ฟ้า) หรือเมืองลุ่ม (เมืองใต้) ก็ได้รับการต้อนรับอย่างดีจากประชาชน และได้เกณฑ์คนเหล่านั้นมาสร้างหอดูเวา เจ้าขุนทั้งสองเป็นที่พำนัก ที่เหล่านั้นไม่มีเจ้าปกครอง อ้ายขุนลู้จึงได้ขอให้ขุนแซวไปครองเมืองปอง ละโคยไปครองเมืองแซ่ (จีน) ได้ฝ่าไปครองเมืองโยน (ลาว) และที่สำคัญคือ ขุนไล่ได้ไปครองเมืองเมา แสดงว่าเมืองเมาในขณะนั้น มีความสำคัญเป็นรองเมืองฮิเมืองฮำ

และในตำนานไทใหญ่ฉบับจากเมืองไฮในรัฐฉาน ประเทศพม่า บรรจบ พันธุเมธา (2534, หน้า 221-223) ในตอนที่กล่าวถึงขุนลู้ขุนไล่ไต่บันไดเหล็กลงมาเป็นเจ้าเมืองลุ่ม กล่าวว่า

มีเครื่องขุนพอเต็มสามขอนไม้แปกเท่า (สามขอนไม้สนแก่) ข้าเจ้าสามหมื่นเอ็น เก้าหมื่นกัน (สามหมื่นเรือนเก้าหมื่นคน) ลงมาถึงที่ฝั่งของ เมืองลำเมืองฮิมังฮำ (ฝั่งโขงเมืองลำ เมืองฮิมัง เมืองฮำ) ถ้าเมืองทั้งสาม ตรงกับที่มีอยู่ในปัจจุบัน สถานที่ที่ขุนทั้งสองลงมาจากรัศมีต้องเป็นดินแดนสิบสองปันนาในปัจจุบัน ขุนลู้กับคนทั้งหลาย ทั้งเจ้าทั้งข้าได้มาพูดจาตกลงกันเรื่องเครื่องเข้าเครื่องขุนที่จะนั่งบ้านนั่งเมือง ขุนลู้ได้แบ่งให้มีเครื่องขุนเครื่องเข้า ให้ขุนไล่ไปกว่าครึ่งให้ข้ามโขงไปข้างหน้า ส่วนขุนลู้คงอยู่ที่เมืองฮิมังฮำ และกล่าวว่า ลูกเจ้ามีปากถึง หลานเจ้ามีหาง หลานเจ้ามีลุ่มสามหมื่นเต้า หมายความว่า ลูกมีหนึ่งร้อย หลานมีเป็นพัน หลานมีร่วมสามหมื่นคน เพราะฉะนั้นที่ใดไม่มีเจ้า คนมักจะมาขอลูกหลานขุนลู้ไปครอง และกล่าวว่า ขณะนั้นเมืองวันตกคัง (เมืองทางตะวันตกแม่น้ำสาละวิน) หน้าฟ้าเมืองได้ไปมีเจ้า (เมืองไททศทางต่าง ๆ ยังไม่มีเจ้า) จึงมาขอขุนลู้ที่เมืองฮิมังฮำ ฝั่งโขงเมืองลำมาเป็นเจ้า เฒ่าทั้งสามที่ปกครองดูแลอยู่ได้เดินทางจากเมืองตู้แสนหวี ในปี พ.ศ. 1487 และได้เข้าได้ขานพร้อมลูกหลานไป 18 คน และคนหนึ่งชื่อ ขุนเต้างลัมให้ไปครองเมืองมา เมืองวัน เมืองลำ เมืองดี เมืองเจ้าฝาง เมืองซอน เมืองเคือ รวม 7 เมือง (เมืองทั้งหมดปัจจุบันอยู่ในเขตเต๋อหง)

ในตำนานของไทพ่าเกยังอธิบายคำ เครื่องขุนเต็มสามขอนไม้แปกเท่า คือ เครื่องขุนเต็มสามขอนไม้สนแก่นั้น มีความหมายว่า ไม้แปกสามขอนนั้น แต่ละขอนยาวสิบวา ขอนหนึ่งแบ่งออกได้เป็นสามท่อน ขอนแรก ท่อนหนึ่งส่งไปยังตะวันตกเฉียงเหนือ ท่อนหนึ่งไปทางเหนือ อีกท่อนหนึ่งไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ ขอนที่สอง ท่อนหนึ่งไปทางตะวันตก ท่อนหนึ่งไปทางตะวันตกเฉียงใต้ ท่อนหนึ่งไปทางทิศใต้ ขอนที่สามท่อนหนึ่งไปทางตะวันออก และอีกท่อนหนึ่งไปทางตะวันออกเฉียงใต้ รวมเป็น 9 ท่อน ทั้งส่วนโคนที่เป็นเมืองมา เป็นแกนกลาง และยังคงกล่าวว่า พันได้หมื่นหมื่นเข้า คือ พันรู้ใต้หมื่นหมื่นข้าว หมื่นข้าวใบหนึ่ง ๆ กินได้ 3 คน และได้แบ่งคนออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งไปยังเมืองแฆ กลุ่มหนึ่งไปยังเมืองฝาง (คือทิเบต) และอีกกลุ่มหนึ่งอยู่ที่เมืองมา ขุนไล่ครองเมืองมาได้สิบปีก็ตาย ขุนได้พะที่ครองเมืองโยนได้มาเฮ็ดเจ้าเม้าโหลง เห็นได้ว่า อาณาเขตของคนไทกว้างขวางขนาดไปครองเมืองจิน กับเมืองทิเบต เมืองมาเป็นเมืองหลวงที่ขุนไล่ปกครอง แยกกับเมืองฮิมังฮำที่ขุนลู้ปกครอง เมื่อขุนลู้ตายลูกหลานปกครองต่อมาได้ย้ายมาอยู่ เมืองมานเจ้าบางแห่งเรียก เว้นแสนเจ้า

คำว่าเว้นแสนเจ้านั้น ในตำนานพ่าเกเรียก มานเจ้า ไม่ว่าชื่อใดต่างก็ไม่ปรากฏอยู่ ณ ที่ใด แต่ในนิยายปรัมปราเล่าถึง บุษยา ที่อยู่มานเจ้าเมืองมา ได้ทำสวนกล้วยใ้หญ่อยู่แถบแม่น้ำเมาริมหนอง มีลูกชายชื่อ ขุนอ้ายเป็นคนมีเสียงไพเราะ ร้องเพลงถูกใจนางนาคที่อยู่ในน้ำมา จึงแปลงกายเป็นหญิงสาวมาอยู่แถบริมหนอง ในที่สุดก็รักใคร่ได้เสียกัน นางนาคที่ชื่อ ปี่พะวะดี ได้พาขุนอ้ายไปบ้านเมืองของตน ต่อมาขุนอ้ายไปเห็นนางนาคกับบริวารขึ้นมาเล่นน้ำ พอเห็นว่าเมียของตนเป็น

นางนาค ขุนอ้ายตกใจ หาโอกาสลาขุนหอคำเมืองนาคกลับบ้าน ภายหลังจากนางนาคขึ้นมาไขว้ที่ริมหนอง ไข่แตก ก็ปรากฏเป็น ขุนอ้ายอ่อนหน้าตาน่ารัก ขุนอ้ายได้พุ่มพัก เลี้ยงมาจนเติบโตใหญ่ตั้งชื่อว่า ขุนตั้งคำ ทั้งนี้เพราะเกิดที่ริมหนอง (ตั้ง หมายถึง ลึกและนิ่ง)

และในตำนานไทพ่าเกยังได้กล่าวถึงเจ้าเสื่อข่านฟ้าว่า เมื่อเจ้าฟ้าแม่วังแห่งคอยดา เจ้าหมอกคำแน่น (ในตำนานไทใหญ่กล่าวว่า ซ่อนเป็นผู้หญิง) ได้ครองเมืองมาและได้เมียของเจ้าแม่วัง มีลูกชายคนเดียวคือเจ้าเสื่อข่านฟ้า เกิดใน พ.ศ. 1742 ไม่นานเจ้าหมอกคำแน่นตาย เจ้าได้โหลงผู้พี่ชายเจ้าฟ้าแม่วังที่ครองเมืองโยน (ยวน คงหมายถึงทางเชียงใหม่) ได้มาครองเมืองมาเลยได้แม่เจ้าเสื่อข่านฟ้าเป็นชายา ผู้คนไม่ชอบเจ้าได้โหลง เจ้าได้โหลงจึงต้องกลับไปครองเมืองโยนดังกล่าว ส่วนแม่เจ้าเสื่อข่านฟ้าก็ได้หันหน้าสู่กั๊กอ๋องน้อย คือเจ้าสามโหลงกั๊กอ๋อง จึงเป็นอันว่าเสื่อข่านฟ้ากับเจ้าสามโหลงเป็นลูกต่างพ่อกัน การจะฆ่ากันเพราะระแวงสงสัยจึงอาจเกิดขึ้นได้ง่าย (ดังปรากฏในตำนานไทใหญ่) เจ้าทั้งสองได้ปกครองเมืองมา เมื่อ พ.ศ. 1757 ต่อมาด้วยเหตุใดไม่ปรากฏ เจ้าสามโหลงได้ออกเดินทางพร้อมด้วยหม้อ 3,000 ใบ ม้า 300 ตัว ช้าง 50 เชือก ทหารอีกมากมาย ขนาดเอาเม็ดหมากแขกหย่อนในกระจาดคนละเม็ดก็ได้ตั้งสองกระจาด พวกเขานำน้ำแก้ว (น้ำเกี้ยวหรืออิระวดี) ตรงไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ ยึดได้เมืองลำ เมืองฮิ เมืองฮ่า หากเมืองทั้งสามมาอยู่ริมน้ำอิระวดี จะห่างกันกับน้ำโขงและน้ำแม่คนละทิศ เดินทางผ่านที่ต่าง ๆ ระบายเรือมาจนเข้าเมืองนุ่นหรือเมืองมะนุ่น คือเมืองฮัสสัมในปัจจุบัน

จากตำนานฉบับนี้ บรรจบ ให้ข้อคิดว่า ขุนอ้ายได้เป็นบรรพบุรุษของไทพ่าเก มีชื่อเดียวกับบรรพบุรุษของไทอาหม เป็นไปได้ว่าบรรพบุรุษของชาวไทพ่าเกและไทอาหมมาจากที่เดียวกัน ตลอดจนลูกหลานคงไม่ใช่คนเผ่าไททั้งยังต้องมาจากที่สูง ไม่ได้อยู่บนราบ เมื่อเข้ามาอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่ม เช่นริมฝั่งแม่น้ำ จึงต้องสอนวิธีทำการเพาะปลูกต่าง ๆ ถ้าเช่นนั้นคนกลุ่มนี้จะเป็นใคร หรือจะเป็นชนชาติ เยว่ หรืออย่างไรไม่อาจกำหนดได้ จะเทียบปีศักราชก็ไม่ลงรอยกัน ส่วนข้อสันนิษฐานเรื่องเมืองฮิและเมืองฮ่า ยังสรุปแน่ชัดไม่ได้ว่าใช่เมืองมาหรือไม่ว่า เพราะตำนานของไทอาหม และไทพ่าเก อยู่ในช่วงระยะเวลาต่างกันถึง 200 กว่าปี

หลังจากรัชสมัยของเจ้าหลวงเสื่อข่านฟ้าแล้ว ตำนานและพงศาวดารไทใหญ่ไม่ได้บันทึกเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไว้มากนัก นอกจากจะเป็นเรื่องราวของความขัดแย้งในราชวงศ์ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้ง และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเจ้าฟ้าตั้งแต่เจ้าใจเปี่ยมฟ้า (พ.ศ. 1364-พ.ศ. 1366) เจ้าเสื่อวากฟ้า (พ.ศ. 1366-พ.ศ. 1367) และเจ้าเสื่อขึ้นฟ้า (พ.ศ. 1367-พ.ศ. 1368) เพียงหลังเจ้าหลวงเสื่อข่านฟ้าเป็นต้นมาในระยะ 4 ปี ได้มีการเปลี่ยนเจ้าฟ้าถึง 3 องค์ แต่ละองค์ครองเมืองระยะสั้น และถูกปลงพระชนม์ด้วยเสียพระสติหรือหมกมุ่นแต่สตรีเพศ ไม่สนใจการปกครองบ้านเมือง ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ไม่มีตำนานหรือพงศาวดารบันทึกเรื่องราวทางการเมืองและสังคมอื่นใด

เกี่ยวกับความเป็นไปของอาณาจักรเมืองมหาหลวง นอกจากเรื่องของความขัดแย้งในหอคำหรือพระราชวังและความเคียดแค้นของประชาชนอันเกิดจากความประหลาดอันไม่เหมาะสมของเจ้าฟ้าเหล่านี้เท่านั้น

เมื่อพิจารณาหลักฐานและข้อมูลต่าง ๆ จากหลักฐานในลัทธิเครื่องขุนและประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ไทใหญ่ ดำเนินเมืองมาฉบับไทใหญ่ ดำเนินไทใหญ่ฉบับเมืองมา และดำเนินเมืองมาฉบับไทใหญ่ในรัฐฉานแล้วอนุมานได้ว่า ไทพ่าแกนั้นมีเชื้อสายเดียวกับไทใหญ่ ที่อาศัยกันอยู่กระจัดกระจายเป็นบริเวณกว้าง ตั้งแต่ตอนเหนือของพม่า ตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ตอนเหนือของไทยและลาว ขึ้นเหนือไปจนถึงรัฐอัสสัมของอินเดีย บริเวณที่มีชาวไทใหญ่อาศัยอยู่นั้น ได้แก่

1. ประเทศพม่า ชาวไทใหญ่อาศัยอยู่ในเขตรัฐไทใหญ่ (รัฐฉานหรือรัฐชาน) ในภาคเหนือของประเทศพม่ามีเมืองต่าง ๆ ที่เป็นเมืองของชาวไทใหญ่มาแต่โบราณอันได้แก่ เมืองแสนหวี สีป้อ น้ำคำ หมูเจ เมืองนาย เมืองปั่น เมืองยองห้วย เมืองตองจี เมืองกาเล เมืองยาง เมืองมิด เป็นต้น
2. ประเทศจีน ชาวไทใหญ่จำนวนมากอาศัยอยู่ในเขตภาคตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนานอันมีเมืองมา เมืองวัน เมืองหล้า เมืองดี เมืองซอน เจฝาง เมืองแสง เมืองฮิม เมืองยาง เมืองกึ่งม้า เมืองตัง เมืองเจียงหรือเมืองแสง เมืองบ่อหรือเมืองเชียงกู่ เมืองเมื่อง เป็นต้น
3. ประเทศไทย มีชาวไทใหญ่อพยพเข้ามาทำมาหากินในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงราย และเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เพิ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานได้ไม่นานนัก
4. ประเทศอินเดีย ในรัฐอัสสัม มีชาวไทใหญ่ที่อพยพจากประเทศพม่าเข้าไปตั้งรกรากทำมาหากินเป็นระยะเวลามากกว่า 600 ปีขึ้นไป
5. ประเทศลาว ในภาคเหนือก็มีชาวไทใหญ่ที่เรียกตนเองว่าไทเหนืออาศัยอยู่จำนวนหนึ่งด้วยเช่นกัน

เขตที่กล่าวมานี้ถือได้ว่าเป็นเขตตะเข็บชายแดนของอำนาจรัฐหรืออาณาจักรใหญ่มาแต่เดิมไม่ว่าจะเป็นอาณาจักรพยู อาณาจักรจีน อาณาจักรเวียดนาม อาณาจักรมอญ และแม้ในปัจจุบันก็ยังถือได้ว่าเป็นเมืองชายขอบชายแดนของอินเดีย พม่า จีน และลาว ด้วยเหตุที่ว่าเขตนี้เป็นพื้นที่เขตป่าใหญ่ภูเขาสูง ทุ่งราบแคบ และไม่มีทางออกทะเล ชาวไทใหญ่อาศัยอยู่ตามพื้นราบลุ่มริมแม่น้ำ ตามหุบเขา โดยแต่ละหุบเขามักจะตั้งเป็นชุมชนระดับหมู่บ้าน หากเป็นที่ราบในหุบเขาที่กว้างใหญ่ก็อาจมีชุมชนขนาดใหญ่ที่ก่อตั้งเป็นเมือง หมู่บ้าน หรือที่ชาวไทใหญ่เรียกว่า “มาน” หรือ “วาน” (บ้าน) มีขนาดตั้งแต่ 20 หลังคาเรือน และมีขนาดใหญ่จนถึงขนาด 700-1,000 หลังคาเรือน เมืองมักจะตั้งอยู่ในบริเวณที่มีหมู่บ้านหลาย ๆ หมู่บ้านอยู่ใกล้เคียงกัน และด้านหลังของเมืองมักจะเป็ฯเชิงเขา หันหน้าเข้าสู่ทุ่งนา และเนื่องด้วยชีวิตของชาวไทใหญ่ผูกพันอยู่กับทุ่งนา ปลูกข้าว ปลูก

ผัก ถั่ว ใบยาสูบ แดงโม และพืชล้มลุกอื่น ๆ ชีวิตของชาวไทใหญ่จึงขึ้นอยู่กับฤดูกาลที่เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตการทำงาน การประกอบพิธีกรรม และประเพณีทางศาสนาต่าง ๆ ตลอดปี ซึ่งแต่ละเมืองมักมีวัดประจำเมืองมากกว่า 1 วัดขึ้นไป และมักมีชื่อว่า “จองแสง” จองคำ” หรือ “จองเงิน” อันเป็นชื่อที่เป็นสิริมงคลสำหรับชาวไทใหญ่ วัดเหล่านี้มักสร้างโดยเจ้าฟ้า และอาจมีการก่อ “กองมู” หรือเจดีย์บริเวณวัด แต่ละหมู่บ้านมักมีวัดประจำหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านต่างร่วมแรงร่วมใจกันสร้างขึ้น ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านจะติดต่อไปมาหาสู่กันอยู่อย่างสม่ำเสมอ

จากประวัติศาสตร์อันยาวนาน จะเห็นได้ว่าชาวไทใหญ่ได้ติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มากมาย ได้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในเชิงของการเป็นผู้ให้และผู้รับมาอย่างต่อเนื่อง วัฒนธรรมไทใหญ่แม้จะดูเหมือนว่าเป็นวัฒนธรรมของคนในหุบเขาห่างไกลและโดดเดี่ยว แต่แท้จริงแล้วได้ติดต่อสัมพันธ์กับชนต่างกลุ่มมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นชนกลุ่มใหญ่กลุ่มน้อยที่มีอำนาจรัฐก่อร่างสร้างเป็นอาณาจักร เช่น ปยู (เผ่า หรือ เผี้ยว) พม่า (ไทใหญ่เรียกพม่าว่า “ม่าน”) ป้าย หยี ฮั่น (ชาวไทใหญ่เรียกชาวฮั่นว่า แซ่ หรือ แซ่) รวมถึง การรับเอาวัฒนธรรมอินเดีย และจีนผ่านอาณาจักรใหญ่ ตลอดจนการติดต่อสัมพันธ์กับชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ในรูปของการติดต่อแลกเปลี่ยนสินค้า เครื่องใช้จำเป็น อาหารการกินและอื่น ๆ เป็นต้น (สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์, 2544, หน้า 3-9)

2. การอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานในรัฐอัสสัม

ในช่วงที่ไทพ่าเกย้ายถิ่นฐานเข้ามายังอัสสัมในปี พ.ศ. 2318 นั้น อยู่ในช่วงการปกครองของเจ้าเสือใหญ่พม่าเมืองหรือลัทธิมีสิงห์ของอาณาจักรไทอาหม (พ.ศ. 1769-พ.ศ. 1780) ซึ่งจากบันทึกในลัทธิเครื่องนกแก้วถึงถิ่นที่อยู่ของไทพ่าเกไว้ว่า ไทพ่าเกเป็นชาติพันธุ์ไทที่ได้อาศัยอยู่ในมณฑลยูนนาน ของประเทศจีนมาก่อน จนมาถึง พ.ศ. 1758 ชาวไทพ่าเกได้อพยพไปแถบชายแดนของประเทศพม่าและประเทศจีน เข้ามาอาศัยอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของเมืองเม้าหลวง ในระยะที่อยู่ที่ในการปกครองของเจ้าหลวงเสื่อข่านฟ้าสมัยนั้น เจ้าหลวงเสื่อข่านฟ้าต้องการขยายอำนาจ จึงได้แต่งตั้งให้เจ้าไทแซ่ว เข้ามาตั้งเมืองขึ้นใหม่ ชื่อว่าเมืองพ่าเก

ชาวไทพ่าเกอาศัยอยู่บริเวณหุบเขาโหลกองเกือบ 400 ปี นับตั้งแต่ พ.ศ. 1758 จากนั้นได้ย้ายหนีจากการครอบครองของกษัตริย์พม่าอยู่หลายครั้ง จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2319 ชาวไทพ่าเกได้อพยพเข้ามายังเมืองอัสสัม โดยใช้เส้นทางเดียวกับเจ้าเสื่อคำฟ้ากษัตริย์ของชาวไทอาหม แรกเริ่มนั้นได้ตั้งบ้านเรือนขึ้นมาก่อนที่บริเวณ หนองเต่า จากนั้นได้ย้ายถิ่นฐานเรื่อยมาถึง พ.ศ. 2393 ชาวไทพ่าเกได้อพยพมาถึงแม่น้ำบุรีดิฮิง และได้ตั้งหมู่บ้านขึ้นมาใหม่ ชื่อว่าม่านราชา ซึ่งก็คือหมู่บ้านน้ำพ่าเก ที่ชาวไทพ่าเกได้อยู่อาศัยมาจนถึงทุกวันนี้ (Weingken, 2011, pp. 18-33)

ในการอพยพเข้ามายังอัสสัมของชาวไทพ่าเกนั้น E.A.Gait (1906) ได้กล่าวถึงถิ่นฐานของชาวไทพ่าเกว่า เดิมชาวไทพ่าเกอาศัยอยู่บริเวณแม่น้ำตุง หรือ ตุงปานิ เข้ามาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกภายใต้การนำของเจ้าตาเมืองขุนเมือง แห่งเมืองกอง ซึ่งเมืองกองนั้นเป็นเมืองเล็ก ๆ อยู่ในประเทศพม่า ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 Chandra Gohain ต้องการนำชาวไทพ่าเกจากที่อยู่เดิมไปตั้งบ้านเรือนที่เมืองโจรหัด แต่พม่าเข้ามาบุกอัสสัมเสียก่อน พม่าได้สั่งให้พวกไทพ่าเกกลับไปยังเมืองกอง แต่ชาวไทพ่าเกไม่ไปจึงตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บริเวณแม่น้ำบุรีดิฮิง นอกจากนี้ G.A.Grierson (1928) ยังได้กล่าวถึงชาวไทพ่าเกไว้ว่า ชาวไทพ่าเก ได้ย้ายถิ่นฐานมายังเมืองอัสสัมเมื่อ พ.ศ. 2303 หลังจากการปราบปรามของกษัตริย์อลองพญาแห่งอาณาจักรเมืองพง ก่อนที่จะเข้ามายังอัสสัมชาวไทพ่าเกอาศัยอยู่บริเวณฝั่งแม่น้ำตุง ซึ่งอยู่ใกล้กับถิ่นฐานของชาวตุง หรือ ไททอง จากนั้นได้ติดตามชาวไทอาหมเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บริเวณแม่น้ำบุรีดิฮิง และตั้งบ้านเรือนใกล้เคียงกันกับชาวไทอาหมในเขตเมืองโยรหัด ปัจจุบันอยู่ในเมืองสิพสาการ์ เมื่อครั้งพม่าบุกเข้าอัสสัมพม่าได้สั่งให้ชนเผ่าไทย้ายกลับไปเมืองกอง แต่ชาวไทพ่าเกไม่ไปจึงได้ตั้งบ้านเรือนขึ้นที่บริเวณแม่น้ำบุรีดิฮิง ภาษาของชาวไทพ่าเกมีความคล้ายคลึงกับภาษาของชาวไทคำตี้ ไทตุง ชาวไทพ่าเกนับถือศาสนาพุทธ ไม่นิยมแต่งงานกับคนต่างเผ่า ลักษณะรูปร่างมีขนาดเล็ก ในการสำรวจประชากรเมื่อปี พ.ศ. 2434 พบว่ามีประชากรในเขตลัทธิขิมปุร เพียง 565 คนเท่านั้น

จากการย้ายถิ่นฐานจากพม่าและข้ามเขาปัดโกมาจนถึงอัสสัมตั้งแต่ พ.ศ. 2318 ชาวไทพ่าเกได้ย้ายถิ่นฐานอีกหลายครั้ง ระหว่างทางนั้นประสบความยากลำบากในการเดินทางเป็นอย่างมาก ชาวไทพ่าเกได้มีการติดต่อและอยู่ร่วมกับชาวเมืองอื่นและชาวไทบางกลุ่ม ในเขตอัสสัมทางทิศเหนือไปจนถึงฝั่งอูธมาจัลประเทศ การตั้งถิ่นฐานชาวไทพ่าเกจะต้องหาแหล่งน้ำเป็นที่ตั้งสำคัญ ซึ่งการเคลื่อนย้ายของชาวไทพ่าเกในระยะแรกไม่มีทิศทางและไม่มีการวางแผน แต่ได้ลัดเลาะไปตามแม่น้ำเริ่มแต่บึง หนอง คลอง ห้วย จนมาถึงแม่น้ำสายสำคัญสายใหญ่อย่างแม่น้ำบุรีดิฮิง แล้วถอยร่นลงมาตามลำน้ำเรื่อยมา

ก่อนหน้าที่จะมาสร้างบ้านเรือนที่น้ำพ่าเกนั้นชาวไทพ่าเกได้อาศัยอยู่บริเวณน้ำดิซอ อยู่ในเขตโจรหัด จากนั้นย้ายมาจนถึงมาเชริต้า ขณะอยู่มาเชริต้าได้ตั้งหมู่บ้านขึ้นมาใหม่ ชื่อว่า บ้านอิงทอง อิง แปลว่าบ้าน ทอง แปลว่าพัน หมายถึง บ้านที่มีจำนวนถึง 1,000 หลังคา ในสมัยนั้นอังกฤษได้เข้ามาครอบครองอัสสัมแล้วและอยากจัดสรรที่ดินให้ชาวไทพ่าเกได้อยู่อย่างถาวร แต่ในช่วงเวลานั้นชาวไทพ่าเกคิดว่าไม่อยากจะอยู่ที่มาเชริต้าอย่างถาวร และมีความหวังว่าจะได้กลับไปยังที่เดิมที่เมืองกองในประเทศพม่า จึงไม่รับข้อเสนอของรัฐบาลอังกฤษที่จะจัดสรรที่ดินทำกินให้ และได้แบ่งกลุ่มกันเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยเริ่มอพยพอีกครั้งหนึ่ง จนเดินทางมาถึงด้านเหนือของแม่น้ำบุรีดิฮิง เมื่อเห็นว่าเป็นที่ทำได้ จึงสร้างบ้านเรือนขึ้นมา

3. สถานภาพปัจจุบันของไทพ่าเกในรัฐอัสสัม

ปัจจุบันหมู่บ้านของชาวไทพ่าเกที่อยู่ในรัฐอัสสัม มี 9 หมู่บ้าน ในเขตปกครอง 2 เขต คือในเขตคิบรูกาห์ มี 2 หมู่บ้าน คือหมู่บ้านน้ำพ่าเก และติปามพ่าเก และในเขตคินชุกเกีย มี 7 หมู่บ้าน คือหมู่บ้านบอพ่าเก ม่านมว ลองพ่าเก มงกลาง หนองไหล นิงคำ และพะเนง

ชาวไทพ่าเกในรัฐอัสสัมในปัจจุบันมีสถานะเป็นชาวเขา Scheduled Tribes จำนวนประชากรในเขตคิบรูกาห์สำรวจเมื่อปี 2556 มีทั้งสิ้น 443 คน จากจำนวนหมู่บ้าน 69 หลังคาเรือน (สำมะโนประชากร น้ำพ่าเก, 2556)

บ้านน้ำพ่าเกเริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2394 ในช่วงสร้างบ้านเรือนนั้น ชาวไทพ่าเกก็ได้สร้างวัดขึ้นมาด้วย ในสมัยแรกมีวิหารเพียงหลังเดียว ภูมิสงฆ์เป็นเพียงไม่สูงมากนัก เมื่อสร้างวัดแล้ว ยังไม่มีพระจำพรรษาต้องนิมนต์พระมาจากที่อื่น ในระยะแรกมีพระไทคำติมาจำพรรษา และมีพระจากไทอื่นมาจำพรรษาบ้างหมุนเวียนกันไป จนมาถึง พ.ศ. 2516 มี ภันเต (Mahathero, Interview, December 5, 2013) อยู่จำพรรษาจนถึงปัจจุบัน การสร้างวัดนั้นจะสร้างให้อยู่ศูนย์กลางหมู่บ้านและหันหน้าไปทางแม่น้ำ ด้วยวิถีชีวิตของชาวไทพ่าเกผูกพันกับสายน้ำมาแต่ครั้งอพยพเข้ามายังอัสสัม จึงให้ความสำคัญกับถ้ำสายน้ำที่เป็นแหล่งอาหาร และเมื่อแรกอพยพมาจากเมืองกอง ชาวไทพ่าเกได้นำเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจมาด้วยคือพระพุทธรูปขนาดหน้าตัก 7 นิ้ว จำนวน 2 องค์ มาด้วย และเมื่อสร้างวิหารเสร็จแล้วจึงนำพระพุทธรูปมาประดิษฐานให้ชาวบ้านกราบไหว้บูชาจนถึงทุกวันนี้

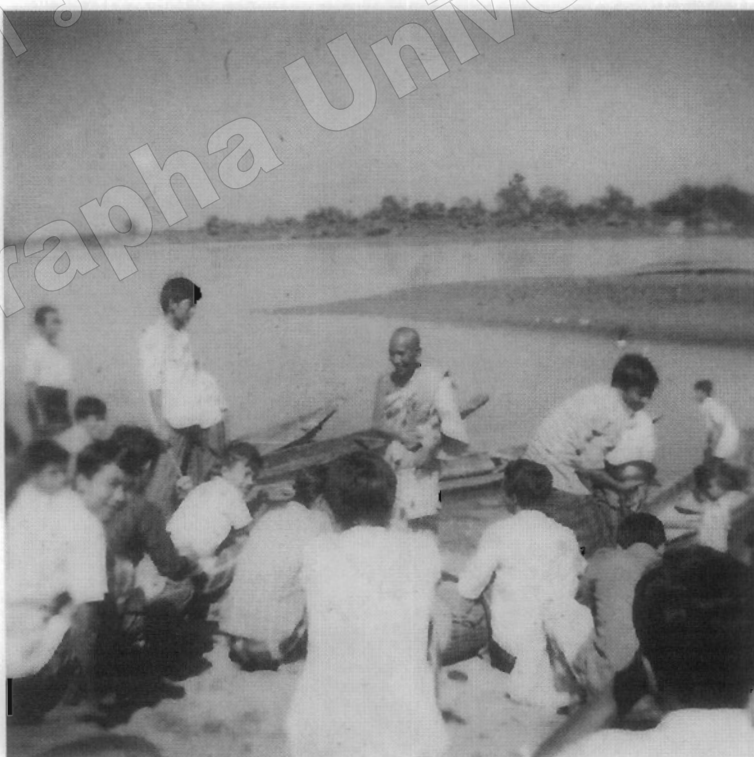
บริเวณที่สร้างวัดนั้น Weingken (Interview, December 8, 2013) เล่าว่าตรงที่สร้างวัดนั้นมีหอเจ้าเสื่ออยู่ก่อนแล้ว ชาวไทพ่าเกเมื่อไปอยู่ที่ใดจะต้องมีเจ้าเสื่อรักษาบ้านรักษาเมือง เนื่องจากในสมัยนั้นชาวไทพ่าเกนับถือทั้งพุทธและผี เมื่อทุกคนตัดสินใจแล้วว่าจะตั้งรกรากที่แห่งนี้อย่างถาวร และประสงค์จะสร้างวัดเช่นเดียวกับชาวไทกลุ่มอื่น จึงย้ายหอเจ้าเสื่อไปที่ท้ายหมู่บ้าน ในการสร้างวัดและย้ายหอเจ้าเสื่อนั้นจะใช้แรงงานชายทั้งหมด ชาวไทพ่าเกจะสักการะเจ้าเสื่อทุกปี ปีละ 2 ครั้ง ในเดือน 6 และเดือน 12

บ้านน้ำพ่าเก ชาวไทพ่าเก ออกเสียงว่า ม่านพ่าเก ม่าน คือบ้าน พ่าเก คือชื่อทางชาติพันธุ์ที่เรียกกันมาสมัยที่อยู่เมืองพ่าเก บางครั้งชาวเมืองอื่นเรียกออกเสียงเป็น ฟ่าเก ฟ่าเก หรือพ่าเกียล หรือบางทีก็เรียก พ่าเกเต้อ* สภาพแวดล้อมที่บ้านน้ำพ่าเกในสมัยนั้นอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณธัญญาหาร และปลาที่มีจำนวนมากในแม่น้ำ ชาวไทพ่าเกจึงมีอาหารเพียงพอ แต่ด้วยการย้ายถิ่นฐาน

* ชาวไทพ่าเกแบ่งหมู่บ้านไทพ่าเกในอัสสัมเป็น 2 เขต คือ ม่านเหนือ และม่านใต้ เป็นอันเข้าใจกันหากเรียก ม่านเหนือ ม่านใต้ ซึ่งบ้านเหนือ ก็คือหมู่บ้านชาวไทพ่าเกที่อยู่ในเขตคินชุกเกีย ประกอบด้วย ม่านบอพ่าเก ม่านมว ม่านลองพ่าเก ม่านมงกลาง ม่านหนองไหล ม่านนิงคำ และม่านพะเนง ส่วนบ้านใต้ คือหมู่บ้านที่อยู่ในเขตคิบรูกาห์ ประกอบด้วย ม่านน้ำพ่าเก และม่านติปามพ่าเก

หลายครั้ง จึงทำให้พฤติกรรมการกินอาหารแบบชนชาติอื่นแทรกซึมเข้ามาด้วย โดยเฉพาะอาหารการกินแบบฮินดูที่เน้นมังสวิรัต ในสมัยนั้นชาวพม่าก็ไม่นิยมกินปลาจึงไม่สันทัดในการจับสัตว์น้ำ ทำให้ชาวเมืองกลุ่มอื่นเข้ามาจับปลาที่น้ำหกกันเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ปัจจุบันปลาน้ำหกลดจำนวนลงไป

วิถีชีวิตของชาวไทพม่าเป็นไปอย่างเรียบง่าย การหาอยู่หากินทำอย่างพอเพียง ชาวไทพม่าเกมีมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างเห็นได้ชัด เมื่อมีงานบุญชาวสมาชิกในแต่ละครอบครัวจะมาที่วัดและร่วมมือกันจัดกิจกรรมอย่างแข็งขัน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในหมู่บ้านเป็นการบอกกล่าวกันเองในแต่ละบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับศาสนา ชาวไทพม่าก็จะมารวมตัวกันที่วัดด้วยความพร้อมเพรียง บ้านน้ำพม่าเป็นหมู่บ้านที่ยังคงอนุรักษ์เอกลักษณ์ดั้งเดิมของไทยไว้ได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ชาวเมืองอื่นรวมถึงชาวไทยแะเวียนไปเยี่ยมชมอยู่ไม่ขาดสาย การต้อนรับด้วยอัธยาศัยไมตรีที่เป็นกันเองและการแสดงออกถึงความสุขที่ชาวไทพม่าได้รับการไปเยี่ยมชมหมู่บ้านของคนไทยนั้น เป็นเสน่ห์ที่ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างคนไทยและไทพม่าเกมีขึ้นอย่างรวดเร็ว

ภาพที่ 3-1 ชาวไทพม่าเกรอรับพระไทคำดีที่ริมน้ำหก (ที่มา: Ai Cheng Hun Weingken)

ภาพที่ 3-2 พระพุทธรูป 2 องค์ที่หม่จิ๋วชาวไทพ่าเกได้นำมาด้วยจากเมืองเม

4. เล่าขานตำนานไทพ่าเกจากлікเครื่อง

лікเครื่องเป็นเอกสารที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของไทพ่าเก ที่ Ai Cheng Hun Weingken ผู้สืบเชื้อสายเวียงแก่น และสืบทอดตำแหน่งเจ้าบ้านปกครองหมู่บ้าน น้ำพ่าเกในปัจจุบันได้เก็บรักษาไว้เป็นอย่างดีนั้น เป็นหลักฐานสำคัญที่ทำให้ชาวไทพ่าเกได้รับทราบถึงประวัติความเป็นมาของตนเอง การบันทึกนั้นเขียนลงในกระดาษฟางด้วยหมึกสีดำ ตัวอักษรเป็นภาษาไทพ่าเกโบราณ ชาวไทพ่าเกที่สูงอายุจะอ่านได้เข้าใจส่วนคนรุ่นใหม่พอเข้าใจบ้างเพียงเล็กน้อย เนื่องจากตัวเขียนนั้นแตกต่างจากตัวเขียนของไทพ่าเกในปัจจุบัน Ai Cheng Hun ต้องการให้คนรุ่นใหม่และผู้ที่ต้องการรับรู้ถึงประวัติความเป็นมาของไทพ่าเกได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับไทพ่าเก จึงได้แปลเอกสารจากภาษาไทพ่าเกโบราณมาเป็นภาษาอังกฤษ มีเนื้อหาในบางตอนที่เกี่ยวกับประวัติของชาวไทพ่าเก ดังนี้

พ.ศ. 1775 เมืองพ่าเกอยู่ในหุบเขาโหลก ในเมืองเม (สมัยปกครองของเสื่อข่านฟ้า) เจ้าหลวงเสื่อข่านฟ้าได้แต่งตั้งเจ้าไทเข้ามาปกครองเมืองพ่าเก โดยเจ้าเสื่อข่านฟ้าปกครองเมืองเมเป็นเวลา 31 ปี เจ้าเสื่อข่านฟ้ามีพระราชโอรสที่มีคุณธรรม พระนาม 1. เจ้าเสื่อเปม หรือเจ้าเสื่อแบ่งฟ้า 2. เจ้าเสื่อเห็นฟ้า 3. เจ้าเสื่ออกเสื่อฟ้า

เจ้าเสื่อแบ่งฟ้าปกครองเมืองเมต่อหลังจากเสื่อข่านฟ้าสิ้นพระชนม์ เมื่อเจ้าเสื่อแบ่งฟ้า

สิ้นพระชนม์ พระราชโอรสพระนามเสื่อข่านขุนฟ้าจึงปกครองเมืองเม้าต๋อ หลังจากสิ้นเจ้าเสื่อข่านขุนฟ้า เจ้าเสื่อวาดฟ้าพระราชโอรสก็ได้ปกครองเมืองเม้าต๋อ ในยุคสมัยตั้งแต่เจ้าหลวงเสื่อข่านฟ้ามาจนถึงสมัยเจ้าเสื่อวาดฟ้า เมืองเม้ามีแต่ความสงบสุข ไม่มีสงครามและการรุกรานทั้งจากภายในและภายนอก ประชาชนอยู่อย่างมีความสุขตลอดมา

หลังจากเปลี่ยนผู้ปกครองมาหลายสมัยจนถึงสมัยของเจ้าเสื่อห่มฟ้า ซึ่งเป็นช่วงที่เมืองเม้าอยู่ในสถานะยากลำบาก เนื่องจากเจ้าเสื่อห่มฟ้าถูกยุยงจากศัตรู ทำให้เกิดสงครามภายในเมืองขึ้น ผู้รักสันติก็จะถูกขับไล่ไปอยู่เสียเมืองอื่น สันนิษฐานว่า พวกแฆ่ (จิน) ยุยงอยู่ตลอดเพื่อไม่ให้มีชนชาติไทในพื้นที่ เจ้าเสื่อห่มฟ้ามีพระราชโอรส 2 พระองค์ อุปนิสัยไม่สู้ดี มักเอาเมืองเป็นประกันในการทำสงคราม นามว่าเจ้าเสื่องามฟ้า และเจ้าเสื่อขี่ฟ้า หลังสิ้นเจ้าเสื่อห่มฟ้าแล้ว เจ้าเสื่องามฟ้าปกครองเมืองเม้าต๋อ แต่ก็ไม่สามารถปกครองเมืองเม้าได้ เนื่องจากเมืองที่เป็นส่วนหนึ่งของไทถูกแบ่งแยกโดยพวกแฆ่ พระราชโอรสทั้งสองพระองค์ก็ต้องต่อสู้กับกองทัพแฆ่ และต่อสู้ขึ้นไปจนถึงเมืองวัน

เมื่อเจ้ากิ่งวงของจินทราบข่าวการสู้รบนี้ก็ส่งกองทัพมาต่อต้านฝั่งไท สงครามนองเลือดเกิดขึ้น เจ้าฟ้าทั้งสองพระองค์พ่ายแพ้ เจ้าเสื่องามฟ้าหนีไปอยู่กับพวกม่าน (พม่า) แต่กษัตริย์พม่ากลับนำเจ้าเสื่องามฟ้าไปให้พวกแฆ่ เจ้าเสื่องามฟ้าจึงกินยาพิษฆ่าตัวตาย ส่วนพระอนุชาพระนามเจ้าเสื่อขี่ฟ้าโดนจับและถูกพวกแฆ่ฆ่าด้วยการแฉ่เนื้อเป็นชิ้น ๆ จากนั้นพวกแฆ่ก็ปล้นสมบัติสมบัติในราชสำนัก ส่วนพระราชินีนามว่าย่าถิ่นคำ ขณะนั้นอาศัยอยู่กับพระชายาของเจ้าเสื่อขี่ฟ้า ได้ยอมแพ้ให้แก่พวกข่าติ ชายาของเสื่อขี่ฟ้าเป็นธิดาของเจ้าหอหุงผู้ครองเมืองแฉ่งเจ้านอยู่ในขณะนั้น เมื่อเจ้าเสื่องามฟ้าและเสื่อขี่ฟ้าสิ้นแล้ว พระปิตุลา (พระอนุชาของเจ้าเสื่อห่มฟ้า) ชื่อ เจ้าเสื่อหับฟ้าก็ได้ปกครองเมืองเม้าต๋อ

เมื่อเจ้าเสื่อหับฟ้าสิ้น พระราชโอรสพระนามเจ้าเสื่อบัดฟ้าก็ได้ปกครองเมืองเม้าต๋อ จากนั้นพระราชโอรสของเจ้าเสื่อบัดฟ้า พระนามเจ้าเสื่อวอกฟ้าก็ปกครองต่อไปอีก ต่อมาเป็นเสื่อว่างฟ้า แล้วมาถึงพระอนุชาพระนามเสื่อข้างฟ้าได้ปกครองต่อ ขณะเดียวกันเสื่อข้างฟ้าก็ได้ไปปกครองเมืองกองด้วย ในขณะที่นั้นเจ้าชายของเมืองกองได้ไปปกครองเมืองม่านฟ้าด้วย และได้สมญาว่า เจ้าม่านฟ้าดาเมือง และให้พระอนุชาไปครองเมืองม่านกานโม ในสมัยนี้อยู่ในช่วงการปกครองของเจ้าเสื่อข้างฟ้า

โอรสของเจ้าเสื่อข้างฟ้ากษัตริย์เมืองกองพระนามเจ้าเสื่อห่มฟ้าได้ปกครองเมืองกองต่อจากพระชนก จากนั้นพระอนุชาพระนามเจ้าเสื่อเฮ็ดฟ้า ก็ปกครองเมืองกองต่อ ได้สมญานามว่าเจ้าเสื่อคอยฟ้า หลังจากนั้นก็ได้รับสมญานามใหม่อีกครั้งเป็น เจ้าแขนคำ หรือเจ้าฟ้าหอหุง ในสมัยนี้เมืองพ่าเกไม่มีผู้ครองเมือง

ในปีหุงเมา (พ.ศ. 2040) เจ้ามั่งตรา ปกครองเมืองกอง มีสมญาว่า เจ้าเสือแบ่งฟ้า ในปีเท่าสี่ (2041) สมัยการปกครองของเสือข้างฟ้าสมันั้น โอรสและเชษฐาเจ้าไทแซว เติบโตขึ้น กษัตริย์จึงให้เจ้าปิ่นสุผู้เป็นเชษฐา ปกครองเมืองฟ้าเกข้างใต้ต่อและตั้งเมืองหลวงขึ้นใหม่ใกล้กับพวกแซ่ (จีน) ในสมัยที่ปกครองเมืองฟ้าเกเจ้าปิ่นสุได้รับสมญานามว่า เจ้ามั่งลูปิ่นสุ ในสมัยนั้นเจ้ามั่งลูปิ่นสุได้ให้ขุนนางสร้างและซ่อมถนนและสะพานภายในเมืองฟ้าเก วันหนึ่งเมื่อออกตรวจงาน ม้าที่ขี่มานั้นตกสะพานลงไปในน้ำ จึงได้ดำหนิไปยังข้าหลวง 2 นาย ที่เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง ทำให้ข้าหลวงไม่พอใจและไม่ต้องการร่วมงานด้วย เมื่อไม่ได้รับความร่วมมือจากข้าหลวงจึงเกิดอุปสรรคในการปกครอง เจ้ามั่งลูปิ่นสุ จึงออกไปอยู่กับพวกเมาตุง ซึ่งเป็นสายเครือไทเหมือนกัน จากนั้นกษัตริย์ก็ส่งแขนม่านฟ้ามาปกครองเมืองฟ้าเกต่อ แต่ข้าหลวงทั้งหลายก็ไม่ยอมรับอีกและปกครองกันไม่ได้จึงขับไล่ออกไป จากนั้นเมืองฟ้าเกก็ไม่มีผู้ปกครองอีก

หลังจากนั้นกษัตริย์ก็ได้คัดเลือกผู้ที่จะมาปกครองเมืองฟ้าเก โดยการคัดเลือกจากคนที่บรรพบุรุษเคยปกครองเมืองฟ้าเกมาก่อน และได้ให้ เจ้าม่านฟ้าตาเมือง มาปกครอง เจ้าม่านฟ้าตาเมืองมีอนุชาอยู่เมืองนั้นด้วย จึงคิดว่าจะทำงานด้วยกันได้ พระอนุชาให้คำแนะนำว่าเนื่องจากขุนนาง และข้าหลวงของเมืองนั้นเข้มแข็งและเผด็จการ เกรงว่าจะไม่ได้รับการยอมรับ กษัตริย์เมืองกองจึงมอบ ควายเทศเมีย 1 ตัว ที่มีเขายาวเกือบ 3 ฟุต ควายชื่อ ตาเมียเจ้าน คาบติดอาวุธ พระกลด 1 คัน กลอง 2 ใบ ช้าง 1 คู่ และม้าพร้อมอานม้า 1 ตัว และแต่งตั้งให้เป็น เฒ่าเมืองเฒ่าหลายเมือง และให้ช้างสีดา 1 เชือกแก่อนุชา และแต่งตั้งเป็น เจ้าผู้พรองเมือง ซึ่งกษัตริย์ให้คำแนะนำว่า ทั้งสองควรปกครองเมืองฟ้าเกด้วยกัน ในพิธีแต่งตั้งผู้ครองเมือง ขุนนางฟ้าเกก็ได้จัดพิธีฉลองตำแหน่งด้วยการจัดเตรียมเนื้อวัวเป็นอาหาร และมอบของกำนัลเพื่อแสดงความจงรักภักดี ของกำนัลที่มอบให้นั้นมี ถ้วยทองคำ ผ้าไหม คาบพร้อมผัก ม้าและอานม้าทำด้วยเงิน คาบ 4 เล่ม มีด้ามไม้สน 2 เล่ม มีด้ามเงิน 1 เล่ม และอีกหนึ่งเล่มมีด้ามทอง พร้อมทั้งมอบขุนนางที่สามารถทำนายอนาคตได้จาก โครงกระดูกมนุษย์ กลอง 3 ใบ หม้อใหญ่ 1 วง หม้อเล็ก 3 วง ธงประจำราชสำนักพร้อมด้วยด้ามทองคำ หอก 9 เล่ม ปืนพร้อมดินปืน 9 กระบอก กระโถนและอ่างล้างมือทำด้วยเงิน ร่มทองคำ เมื่อการออกมีความกว้างถึง 7 ฟุต ปลายร่มประดับด้วยทองคำ ดอกบัวทองคำ 9 ดอก และสายประคำศักดิ์สิทธิ์ ทำให้การปกครองครองนั้นเป็นไปด้วยความราบรื่น

เขตแดนของเมืองฟ้าเกนั้นถูกแบ่งจากเขตของเมืองกอง ที่ที่ชาวฟ้าเกอาศัยอยู่เรียกว่าเมืองโหกอง จากตะวันออกขึ้นไปติดกับ ป่ายักตุม ย่าเส ของคอยลังดา ด้านทิศตะวันตกขึ้นไปติดกับคอยป่งกีปังกา จากทิศเหนือขึ้นไปติดกับคอยปัดโก จากทิศใต้ขึ้นไปติดกับคอยจัมปู ผู้คนที่อาศัยอยู่ในแถบนี้ส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การปกครองของเจ้าฟ้าเมืองฟ้าเก

ซึ่งในสมัยการปกครองเจ้าม่านฟ้าตาเมือง วงศ์ตระกูลของชาวไทฟ้าเกที่พบในเมืองฟ้าเก

มี 12 วงศ์ตระกูล ดังนี้ 1. Akang 2. Manhai 3. Kaloi 4. Chatuan 5. Tumten 6. Mangnoi 7. Misa 8. Nukchau 9. Langyan 10. Haipan 11. Haikhing 12. Hainu ในพื้นที่นี้ส่วนใหญ่มีชาวไทพ่าเกอาศัยอยู่แต่ก็มีชาวเขาอื่นอาศัยปะปนอยู่ด้วยเช่นกัน

ผู้กินเมือง (Buragohain) ของเมืองพ่าเก ชื่อนั่งคำมู มีลูกชาย 2 คน คือ เจ้าพงคำ (จากเมียคนที่ 1) เจ้าหงายคำ (จากเมียคนที่ 2) แต่เจ้าหงายคำอายุมากกว่า กษัตริย์เมืองกองจึงให้เจ้าพงคำปกครองเมืองพ่าเกต่อ ให้สมญานามว่าเผ่าหอมเมือง และให้เจ้าหงายคำช่วยการปกครอง เรียกว่าไฮโหลงทั้ง 2 คนทำงานประสานกันได้ดี เนื่องจากมีเหตุผลทางการเมืองและมีความขัดแย้งอยู่บ่อยครั้ง ทำให้เจ้าพงคำโดนฆ่ากันตายที่แม่น้ำซาร์ค เจ้าพงคำ มีลูกชาย 3 คน ชื่อ เจ้าโม เจ้ามาน และนั่งจิก สิ้นเจ้าพงคำแล้วเจ้าหงายคำก็ปกครองเมืองพ่าเกต่อ ได้รับสมญานามว่าเผ่าเมืองเวียงแก่น เจ้าหงายคำไม่มีลูกชาย จึงรับนั่งจิก ลูกของเจ้าพงคำมาเป็นบุตรบุญธรรม และยังรับเจ้าหน้ำเลงสมญานาม นั่งคำ มาเป็นบุตรบุญธรรมด้วย เหตุการณ์นี้อยู่ในสมัย เจ้าฟ้าน้ำซอนคำ (ใน พ.ศ. 2066)

หลังจากสิ้นเจ้าหงายคำแล้ว นั่งคำก็ได้ปกครองเมืองพ่าเกต่อ โดยได้รับสมญานามว่า เผ่าหัวเผ่าป้อมเมือง มีนั่งจิกเป็นผู้ช่วย ได้สมญานาม เผ่าป้อมเมือง เจ้านั่งคำมีลูกชาย 3 คน ชื่อ นั่งมิด นั่งชอย นั่งเล และยังได้รับบุตรบุญธรรม ชื่อนั่งอ่อง สมัยนี้อยู่สมัยปกครองของ เจ้าเสื่อหุงฟ้า (เมืองเมมา) นั่งอ่องได้ปกครองพ่าเกต่อ ในสมัยการปกครองนี้เจ้าเสื่อหุงฟ้าไม่มีอำนาจ ทำให้เจ้าเสื่อหุงฟ้ายึดอำนาจการปกครองจากเจ้าเสื่อหุงฟ้า (พ.ศ. 2087) นั่งอ่อง มีลูกชาย 2 คน ชื่อ นั่งอ้าย และนั่งสาม นั่งอ้ายไปปกครองเมือง ไผกู เมื่อสิ้นเจ้าฟ้าแจ้มา เจ้ามังตรา ให้เจ้าฟ้าผาคำปกครองเมืองกอง (พ.ศ. 2131) และเจ้าฟ้าผาคำ ให้สมญานามผู้ครองเมืองพ่าเกคนก่อนว่า เผ่าหับเมือง เมื่อนั่งสอยได้รับแต่งตั้งให้ช่วยครองเมือง (นั่งสอยเป็นลูกชายของนั่งจิก) เจ้าครองเมืองพ่าเกมีลูกชาย 3 คนจากเมีย 2 คน คนโตชื่อว่า นั่งสอย และนั่งสา จากเมียคนแรกที่มาจากเมืองพ่าเก ส่วนนั่งสอ เป็นลูกของเมียคนที่ 2 ที่มาจากเมืองกอง หลังจากนั้นนั่งอ้ายก็ปกครองเมืองพ่าเกต่อ เมื่อนั่งอ้ายสิ้นแล้ว กษัตริย์เมืองกองก็ได้ส่ง นั่งเล มาเป็นผู้ครองเมืองต่อ ได้รับสมญานามว่า เผ่าเมืองขุน

ปีเพ่าสี (พ.ศ. 2186) สมัยการปกครองของเจ้าฟ้าเสื่อแจ้ ผู้มีสมญานามว่า เจ้าแจ้ซียา กษัตริย์ผู้ครองเมืองกองต้องการให้เผ่าเมืองพ่าเกอยู่ในราชสำนักต่อ จึงได้ให้ นั่งสอ ปกครองเมืองพ่าเก และกษัตริย์ได้มอบ หมวกแดง 1 ใบ เสื้อคลุม 1 กุ๊ และ ดาบ 2 เล่ม

ปีกั๊ดเฮ้า (พ.ศ. 2202) ไฮโหลง (ตำแหน่งผู้ช่วยปกครอง) ของเมืองพ่าเก ชื่อนั่งตี้ได้เข้ามาช่วยปกครองเมืองพ่าเก นั่งตี้เป็นลูกของนั่งเล เมื่อนั่งตี้เสียชีวิต กษัตริย์ก็ได้แต่งตั้งน้องชายชื่อนั่งสอ ให้มาช่วยปกครอง แล้วก็แต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองต่อ ซึ่งนั่งสอ มีเมีย 3 คน เมียแรกมีลูกชาย 2 คน ชื่อเจ้าจี่หมู กับเจ้าจี่หมา เมียคนที่ 2 มีลูกชาย 1 คนชื่อ เจ้าขับเสื่อ เมียคนที่ 3 มีลูกชาย 3 คน ชื่อ เจ้า

เขา เจ้าจี และเจ้ากุก เมื่อลูกสองคนแรกตาย เจ้ากุกปกครองม่านคนไล่ต่อ มี นังจิกเป็นผู้ช่วย เจ้าจีหมด
ตายเมื่ออายุน้อย เจ้าจีหมามีลูกชาย 2 คน นังคุ่ม กับนังไข นังคุ่มมีลูกชาย 2 คนชื่อ นังโมง และนัง
สาม และมีลูกสาว 1 คน ชื่อ นังหวน ส่วนนังไขมีลูกชาย 1 คนชื่อ นังเป แม่มีเชื้อสายเผ่าเวียงแก่น

เจ้าขับเสื่อมีลูกชาย 1 คน ชื่อ นังสอน แต่ได้ออกจากเมืองฟ้าเกไปตั้งถิ่นฐานที่อื่น ช่วงนั้น
ชาวไทพ่าเกมีความสัมพันธ์อันดีกับเจ้าไฮโหลง ชื่อนังจิก เจ้าไฮโหลง มีความเห็นว่าเวลานี้จำนวน
ประชากรได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จึงควรขยายขยายหาที่ทำกินเพิ่ม

เมื่อนังสอนตายแล้ว นังสอนก็ปกครองต่อ กษัตริย์ให้สมญานามว่า เผ่าเมืองขุน เมื่อนังสอน
ตาย นังอองก็ปกครองต่อ ได้สมญาว่า เผ่าแจ้งส่อง นังอองนี้มีลูกชาย 4 คน ชื่อ นังเกี้ยว นังเมทอด
เป็นลูกเกิดจากเมียที่มาจากเมืองกอง ส่วนอีก 2 คน ชื่อนังกิว กับนังเฮ็ด เป็นลูกที่เกิดจากเมีย
เมืองฟ้าเก เมื่อนังอองตาย นังเกี้ยวก็ครองเมืองฟ้าเกต่อ วงศ์ตระกูลในเมืองฟ้าเกที่มีอยู่ คือ Misa
Mangnoi Chatuan และ Tumten ในช่วงนี้เจ้าฟ้าเสื่อห้ามปกครองเมืองกอง เมื่อนังเกี้ยวตาย น้องชาย
ชื่อนังเมทอดก็ปกครองเมืองฟ้าเกต่อ จากนั้นก็มาถึงรุ่นลูกชาย นังเกี้ยวกอง ได้สมญาว่าเผ่า
เมืองแจ้งส่อง ระยษะนี้กษัตริย์พม่ามีอำนาจมาก และได้ขยายการปกครองมาถึงเมืองฟ้าเก
การปกครองของกษัตริย์พม่านั้นสร้างความยากลำบากแก่ชาวไทพ่าเกเป็นอย่างมาก เมื่อชาวไทพ่าเก
โดนกดขี่และเจ้าฟ้าพ่าเกก็ไม่มีอำนาจที่จะไปต้านพม่าได้ จึงต้องจำยอมให้แก่พวกม่าน (พม่า)
ช่วงนี้ชาวไทพ่าเกจึงต้องการหนีจากการปกครองของพม่า และได้เริ่มเดินทางข้ามเขาปิดไก
มายังฮัสสัม

นังสอนเสียชีวิตตอนอายุ 82 ปี มีลูกชาย 1 คน ชื่อ นังยวนซ่อ นังยวนซ่อมีลูกชาย 2 คน
ชื่ออ้ายเมียดทอง และหังซอซออง ขณะที่ยอายุ 50 ปี นังยวนซ่อ ได้เดินทางออกจากเมืองโหลกองเนื่อง
ด้วยเหตุผลทางการเมืองพร้อมกับลูกชาย 2 คน มาถึงเมืองนุนสุนคำ และได้มาอาศัยอยู่ที่บริเวณ
หนองเต่า ตั้งถิ่นฐานกับพวกไทคำตี้ นังยวนซ่อเป็นผู้สืบเชื้อสายเจ้าเวียงแก่น ได้สมญานามเจ้าหอ
หุง และได้สืบชีวิตลงที่หนองเต่า

ปีที่นังยวนซ่ออพยพมายังฮัสสัมใน พ.ศ. 2319 เมื่อถึงหนองเต่าและได้อยู่อาศัย 2-3 ปี
กษัตริย์เมืองนุน (ไทอาหม) พอรทราบว่ามีคนไทอพยพมาที่หนองเต่า จึงส่งเรือไปรับ 20 ลำ ที่ฝั่ง
แม่น้ำพรหมบุตร ชาวไทพ่าเกเห็นพ้องต้องกันว่าจะให้ผู้มีเชื้อสาย Chaohai เดินทางมาก่อน ในช่วง
การเดินทางไปถึง Golika mukh กษัตริย์ไทอาหมพระนาม เจ้าเสื่อหิงฟ้า (กมลเศวตสิงห์) ได้ออกมา
ต้อนรับและได้ถามถึงต้นกำเนิด ชาวไทพ่าเกแจ้งว่าพวกเขาเป็นชาวไทพ่าเกเชื้อสายเจ้าเสื่อข่านฟ้า
เจ้าฟ้าไทอาหมดีใจเป็นอย่างยิ่ง จึงจัดที่ให้อยู่ใกล้ฝั่งน้ำดิซอ (Dikhov) และสร้างเมืองขึ้นใหม่
ขณะนั้นในปี พ.ศ. 2340 คนไทพ่าเกเชื้อสาย Chaohai ก็ได้อยู่ตรงนั้น หลังจากนั้นกษัตริย์ไทอาหม
ก็สอบถามถึงพวกชาวไทพ่าเกที่เหลือที่หนองเต่าและให้ไปรับมาอยู่เสียด้วยกัน

ตามพระประสงค์ของเจ้าฟ้าไทอาหมที่ขอให้ไปรับพวกที่เหลือ ในพ.ศ. 2350 ชาวไทพ่าเก ก็ได้อาศัยอยู่ที่น้ำดิชอยอีกช่วงหนึ่ง

ในเวลานั้น กษัตริย์รังปฺรุ (เจ้าฟ้าปฺรุรัตนสิงห์) ของอาณาจักรไทอาหมไร้ความสามารถ มีกบฏขึ้นระหว่าง กษัตริย์ และผู้กวานหลวงของเมืองเกาฮาติ ชื่อ Badan Chandra ต้องการมีอำนาจจึงร่วมมือกับพ่อเลี้ยงและลูกชาย ไปขอความช่วยเหลือจากทหารอังกฤษที่โกกัลดา เพื่อวางแผนโค่นล้มกษัตริย์ไทอาหมแต่ทหารอังกฤษไม่ร่วมมือด้วย เขาจึงเดินทางไปอ่าวเบงกอลและต่อไปยังพม่า เพื่อพบกษัตริย์พม่า บาติญอพญา กษัตริย์พม่าให้ความช่วยเหลือและสั่งให้แม่ทัพ 3 นาย เตรียมการส่งข้าศึกจำนวนมาก ไปตีไทอาหม ระหว่างนั้น พ.ศ. 2354 แม่ทัพพม่าทั้ง 3 นาย ก็นำทหารเข้ามาตีอัสสัมแตกกระจาย จากนั้นแม่ทัพทั้ง 3 คน ได้มาพบชาวไทพ่าเกที่น้ำดิชอย แล้วทราบว่าแม่ทัพนายกองคนหนึ่งกับทหารบางส่วนเป็นคนเชื้อสายไทเหมือนกัน ดังนั้นแล้วแม่ทัพจึงอยากให้ไทพ่าเกกลับไปยังถิ่นฐานเดิมด้วยกัน อีกทั้งชาวไทพ่าเกเองก็อยากกลับไปยังถิ่นฐานเดิมที่จากมาอยู่แล้วจึงพากันเดินทางไปพร้อมกับทหารพม่า

ชาวไทพ่าเกพากันเดินทางออกจากน้ำดิชอยไปพร้อมกับทหารพม่า เพื่อไปหุบเขาโหลกอง เมื่อมาถึงบริเวณ น้ำจิก (Naam Chik) ประมาณเดือน มิถุนายน กรกฎาคม ซึ่งเป็นช่วงมรสุมมีฝนตกหนักติดต่อกันหลายวันทั้งกลางวันและกลางคืนทำให้น้ำท่วมเต็มพื้นที่ไปหมด ส่งผลให้การเดินทางเป็นไปด้วยความยากลำบาก ผู้หญิงและเด็กไม่สามารถเดินทางต่อได้ เมื่อไม่มีทางเลือกชาวไทพ่าเกจึงขออนุญาตแม่ทัพพม่ามานอนพักที่ตรงน้ำจิกนั้นก่อน เมื่อน้ำลดและหนทางสะดวกแล้วจึงจะเดินทางต่อ เมื่อพักอยู่ได้สัก 2-3 ปี ชาวไทพ่าเกทราบว่าอังกฤษได้ยึดครองอาณาจักรไทอาหมแล้ว ก็เลยเดินทางกลับไปทางเดิมไปที่น้ำติราบ (Tirap mukh) และใน พ.ศ. 2372 ไทพ่าเก ก็ได้สร้างหมู่บ้านขึ้นชื่อว่า บ้านอิงทอง มีหัวหน้าหมู่บ้านเป็นเชื้อสายเจ้าเผ่าเมืองเวียงแก่น ลูกของอ้ายยวนซ่อ ชื่ออ้ายเมียดทอง จากนั้น พ.ศ. 2373 ขุนนางพม่า ก็ได้แต่งตั้งให้น้องคำช่วยปกครอง ขณะนั้นชาวไทพ่าเกอาศัยอยู่ที่ Tirap mukh และ Powai mukh แต่ก็ไม่ได้อาศัยอยู่นานนัก ใน พ.ศ. 2393 จึงย้ายไปตั้งหมู่บ้านใหม่ใกล้ ๆ กับแม่น้ำปฺริดิอิง ชื่อว่า Maan Laja Mingya และเรียกบ้านว่า ม่านราชา ซึ่งก็คือหมู่บ้านน้ำพ่าเกในปัจจุบัน

ในเวลานั้น หังชอยออง (ลูกของนังยวนซ่อ) ได้เดินทางออกมาจากบ้านอิงทอง มาเป็นหัวหน้าหมู่บ้านน้ำพ่าเก เขาไม่มีลูกชายพี่ชายเสียชีวิตไปทั้งลูกชายไว้ 2 คน ชื่อ อ้ายหงายคำ และสามเลด แล้วแต่งตั้งให้เอมสือ เป็นหัวหน้าบ้านอิงทอง เอมสือ มีเชื้อสายเจ้าเมืองเวียงแก่น เช่นเดียวกัน

ระหว่างนั้นในพ.ศ. 2403 ผู้นำไทเชื้อสาย ชัคคัพ ชื่อปู่ทอดกอง สร้างหมู่บ้านใหม่ที่ฝั่งตรงข้ามแม่น้ำบุรีดิฮิง เชิงเขาติปาม ชื่อว่า ม่านพักตาติปาม หลังจากนั้น 2-3 ปี หงษ์ฮอยของเสียชีวิต ผู้ปกครองเขต Sir David Scotted เป็นชาวอังกฤษได้เข้ามาตรวจตราพื้นที่บริเวณนั้นทั้งหมด เมื่อมาถึงใจปุร ชาวไทพ่าเกก็ได้มาต้อนรับจับผู้ด้วยประเพณีพื้นเมือง ชาวไทพ่าเกได้มอบข้าวไทและข้าวของมีค่าต่าง ๆ เซอร์เดวิด สก๊อต พิจารณาแล้วเห็นว่าทั้งสภาพธรรมชาติและพฤติกรรมของชาวไทพ่าเกมีความแตกต่างจากชาติพันธุ์อื่นอยู่ค่อนข้างมาก จึงสอบถามถึงความเป็นมาของเชื้อสายไทพ่าเก และได้พบกับ ผู้สืบเชื้อสายจากราชสำนัก 2 ท่าน คืออ้ายหงายคำและสามเลด เซอร์เดวิด สก๊อต แจ้งว่าเขาจะให้อำนาจทั้ง 2 ท่าน และได้มอบเสื้อคลุมผ้าไหม ปืนล่ากลองเดี่ยว พร้อมกำชับว่าหากมีหน่วยงานราชการของอังกฤษมาถึงที่นี่ ให้สวมเสื้อคลุมนี้และถือปืนไว้ พร้อมกันนี้จะมอบที่ดินบริเวณนี้ให้ ชาวไทพ่าเกจะถือครองเท่าไรก็ยอมได้ไม่ต้องจ่ายภาษี เขาจะทำเอกสารการมอบที่ดินไว้ให้เรียบร้อย หากเขาไปจากที่นี่แล้วก็ให้แสดงเอกสารสิทธินี้ให้แก่กลุ่มอื่นได้ประจักษ์ แต่ทั้งสองก็ไม่ได้ตัดสินใจว่าจะรับหรือไม่รับข้อเสนออันเสียทีเดียว เพราะชาวไทพ่าเกยังไม่แน่ใจว่าจะอยู่ที่นี้ไปตลอดหรือจะกลับไปเมืองกองดี เลยแจ้งแก่ท่านเซอร์ เดวิด ไปว่าพวกเขาไม่แน่ใจว่าจะอยู่ที่นี้ไปตลอดหรือไม่จึงยังไม่อาจยอมรับในข้อเสนอนี้ได้

เมื่อกลับมาถึงบ้านชาวไทพ่าเกก็มาร่วมกันคิดกันอีกครั้งหนึ่งว่า หากพวกเขายอมรับข้อเสนอในกรรมสิทธิที่ดินนี้ ในอนาคตอาจจะเป็นผลประโยชน์ที่ดีแก่ลูกหลานได้ ในวันรุ่งขึ้นจึงไปหาท่านเซอร์อีกครั้งและถามหาเอกสารสิทธิ แต่ท่านเซอร์ได้ขึ้นหลังช้างพร้อมกับสัมภาระจำนวนมากเพื่อจะเดินทางไปรังปุร และได้บอกว่า ถ้าชาวไทพ่าเกต้องการเอกสารสิทธิก็ควรจะมาตามท่านไปรังปุรด้วยกัน แต่คงจะไม่ทันเสียแล้ว เพราะท่านเซอร์ กำลังจะออกเดินทาง หงายคำ และสามเลด จึงไม่ตามไปทำให้ชาวไทพ่าเกไม่ได้รับเอกสารสิทธิในที่ดินนั้น

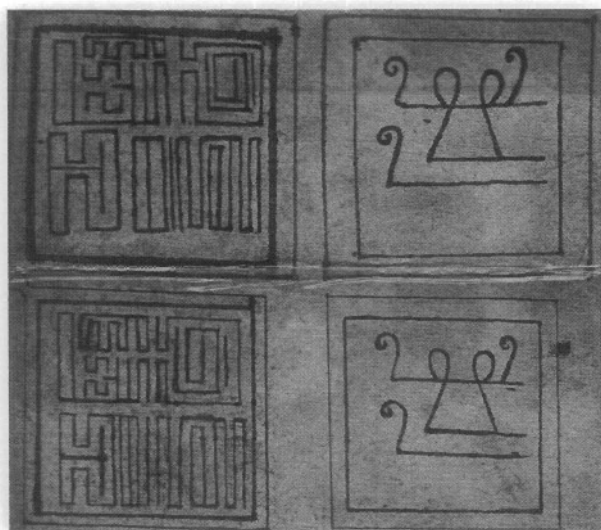
หลังจากนั้นต่อมา เซอร์เดวิด สก๊อต ก็ได้กลับมาเยี่ยมชาวไทพ่าเกอีกครั้งหนึ่ง ในครั้งนี้ท่านเซอร์ประสงค์ให้อ้ายหงายคำ เป็นแม่ทัพนายกองในบริเวณนั้น แต่เขาก็ยังไม่อยากรับตำแหน่ง ท่านเซอร์ประสงค์ให้เขาเป็นตัวแทนเก็บภาษีอากร เขาก็ไม่อยากเป็นอีก ท่านเซอร์เลยบอกว่า ถ้าไม่ยอมรับข้อเสนอเป็นตัวแทนอย่างเป็นทางการของอังกฤษ ก็จะไม่มีการให้ความเคารพนับถือ ยิ่งกว่านั้นชาวไทพ่าเกก็จะอยู่ที่นี่อย่างยากลำบากด้วยเพราะมีหลายชนเผ่าในบริเวณนี้ หลังจากพิจารณาแล้วเจ้าหงายคำก็เลยยอมรับเป็นมุลนายอากรของพื้นที่เป็นคนแรก และสามเลดก็เป็นคนที่สองต่อมา หลังจากนั้นก็เป็นลูกชายชื่อ ใจเกียวยอย และ อ้ายเกียวกำ มาตามลำดับ

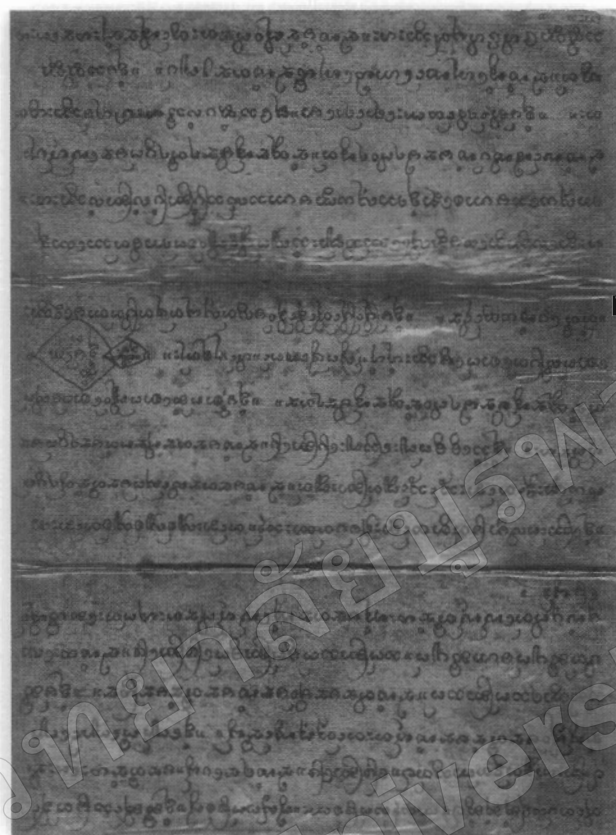
ในจารึกนี้จะเห็นได้ว่าการนับปีของไทพ่าเกเป็นระบบเดียวกับการนับปีของไทยใหญ่ในรัฐฉาน คือเป็น หลักนี้ เป็นระบบ 60 ชื่อ ประกอบด้วยแม่ปี 10 ชื่อ และลูกปีอีก 12 ชื่อ ส่วนการปกครองเมืองของชาวไทพ่าเกนั้นกล่าวถึงว่าไทพ่าเกนั้นปกครองด้วยระบบเจ้าฟ้ามาก่อน มีเจ้าฟ้า

ที่ได้รับการแต่งตั้งจากเมืองกองเป็นผู้ปกครองเมือง โดยมีทั้งที่แต่งตั้งจากเชื้อสายของเจ้าฟ้าเมืองไท และที่แต่งตั้งจากสามัญชนส่งมาจากหัวเมืองต่าง ๆ และในบางช่วงไม่มีผู้ปกครอง ชีวิตของ ชาวไทพ่าเก้นั้นขึ้นอยู่กับเมืองกองและเมืองเมา หากเมืองกองหรือเมืองเมาประสบปัญหาใน การปกครองบ้านเมือง กษัตริย์อ่อนแอหรือถูกรุกรานจากศัตรู เมืองของไทพ่าเก้นี้จะได้รับ ผลกระทบไปด้วย ผู้ปกครองเมืองพ่าเกจะมีตำแหน่งเจ้าเมือง เจ้าผู้ป้อมเมือง เฒ่าเมือง ส่วนตำแหน่ง ช่วยว่าการจะเป็น ไสโหลง จากหลักฐานในเบื้องต้นสันนิษฐานได้ว่าเมืองพ่าเก้นั้นมีขนาดเล็กมาก และการปกครองกระต่อนกระแท่นมาตลอด มีการอพยพครั้งน้อยใหญ่หลายครั้ง อีกทั้งไม่มี การกล่าวถึงการส่งบรรณาการให้เมืองกองหรือเมืองเมา

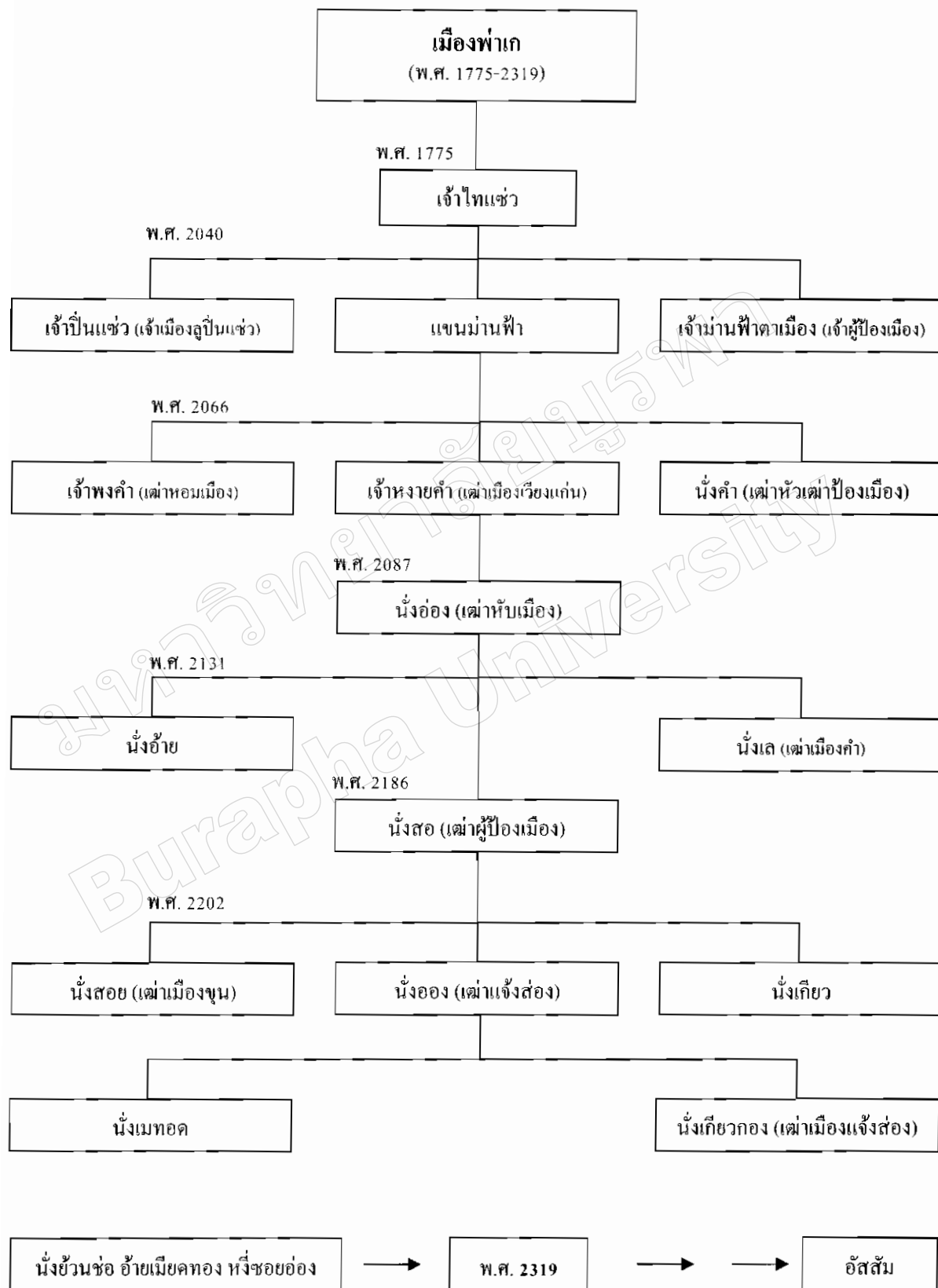
และจากการย้ายถิ่นฐานของชาวไทพ่าเกที่เกิดขึ้นหลายครั้ง แต่ทุกครั้งมีสาเหตุหลัก 3 ประการ พอสังเขปได้ดังนี้

1. การขยายอาณาเขตของเจ้าฟ้าผู้ครองเมือง เมื่อเจ้าฟ้าเมืองกองหรือเมืองเมาต้องการ ขยายดินแดน ขยายอำนาจการปกครอง อาจส่งชาวไทพ่าเกบางกลุ่มล่วงหน้าไปก่อนแล้วจึงค่อย ๆ ขยับขยายเพิ่มขึ้น
2. การขอยืมเงินจากการรุกรานของพม่า เมื่อพม่าต้องการขยายการปกครองมาเมืองพ่า เก และเจ้าฟ้าพ่าเกและกษัตริย์ไทอ่อนแอ ไม่มีอำนาจจะไปด้านทานพม่าได้ทำให้ชาวไทพ่าเกโดน กดขี่ จึงหาหนทางหนีจากการครอบครองของพม่าอยู่หลายครั้ง
3. ความต้องการ ได้ที่ดินทำกินและแหล่งน้ำแห่งใหม่ที่เหมาะกับจำนวนประชากร การอพยพและตั้งถิ่นฐานของมนุษย์นั้น ดินและน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตอาหารเพื่อดำรงชีพ หากอาหารลดลง จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นหรือประสบปัญหาในความเป็นอยู่ ชาวไทพ่าเกก็จะย้าย ถิ่นฐานไปเรื่อย ๆ โดยหาแหล่งทำกินใหม่

ภาพที่ 3-3 ตัวอักษรที่บันทึกในลึกลง (ที่มา: Ai Cheng Hun Weingken)

ภาพที่ 3-4 แผนภูมิการปกครองด้วยระบบเจ้าฟ้าของชาวไทพ่าเก